

19. YÜZYIL KLASİK ŞAİRLERİMİZDEN MUHAMMED ŞERİFİ'NİN DÜRR-İ MANZÛM ADLI MENAKIPNAMESİ*

*Ferdi KİREMİTÇİ***

ÖZET

Bu çalışma bir menakıpname örneği olan Dürr-i Manzûm adlı eseri tanıtmayı amaçlamaktadır.

Menakıpname, bir velinin hayatı çevresinde oluşmuş menkıbe veya kerâmetleri anlatan dinî-tasavvufî eserlerin ortak adıdır. Türk edebiyatının menakıpnamelerle tanışması İslamiyet'le birlikte şekillenen tasavvuf aracılığıyla olmuştur. Edebiyatımızdaki ilk menakıpname, 11. yüzyılın sonunda yazılan “Tezkire-i Satuk Buğra Han” adlı eserdir. Bu yüzyıldan itibaren Anadolu sahasında telif veya tercüme yoluyla 100'ün üzerinde menakıpname kaleme alınmıştır.

Bu türün manzum örneklerinden biri de 19. yüzyıl klasik şairlerimizden Muhammed Şerîfî'ye aittir. Dürr-i Manzûm adındaki bu menakıpnamede Ebû Hanîfe ile talebesi İmâm Yûsuf'un çeşitli kıssaları anlatılmaktadır. Mesnevi nazım şeklinin esas alındığı eserde 605 beyit bulunmaktadır. Eserin tespit edilebilen tek nüshası Milli Kütüphanede (arşiv nu. 06 Mil Yz A 2032) kayıtlıdır.

Altı bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde klasik Türk edebiyatındaki mensur ve manzum menakıpnameler hakkında genel bilgi verilmiştir. Birinci bölüm Dürr-i Manzûm adlı menakıpnameyle ilgili çeşitli tespitlerden oluşmaktadır. İkinci bölüm ilgili eserin transkripsiyonlu metnini içermektedir. Üçüncü bölümde yapılan çalışmanın sonuçları özetlenmiştir. Dördüncü bölümde çalışma esnasında kullanılan kaynak eserler belirtilmiştir. Beşinci bölümde Dürr-i Manzûm'la ilgili kısa bir sözlük yer almaktadır. Son bölümde ise eserden orijinal metin örnekleri verilmiştir.

Bu çalışmayla, Türk tarihi, kültürü ve edebiyatı açısından oldukça önemli olan menakıpname türü dikkatlere sunulmuş; ilgili türün manzum bir örneği, “inceleme-metin-sözlük” bağlamında tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Menakıpname, Manzum Menakıpname, Muhammed Şerîfî, Dürr-i Manzûm, Klasik Türk Edebiyatı.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı, El-mek: ferdikiremitci@hotmail.com

**THE MENAQBNAME NAMED DÜRR-İ MANZÛM OF
MUHAMMED ŞERİFÎ WHO IS ONE OF OUR 19TH CENTURY
CLASSIC POETS**

ABSTRACT

This study aims to introduce the work named Dürri-i Manzûm which is a example of menaqıpname.

Menaqıpname is the common name of the religious-mystical works about the legends and miracles formed around the life of a saint. Turkish literature makes acquainted with menaqıpnames through mysticism consisting of Islam. The first menaqıpname of Turkish literature is the work named Tezkire-i Satuk Buğra Han which is written at the end of the 11th century. From this century, more than 100 menaqıpnames are indited by copyright or translation in Anatolia.

One of the verse examples of this genre is, also, belong to Muhammed Şerîfî who is one of our 19th century classic poets. In this menaqıpname named Dürri-i Manzûm, various parables about Ebû Hanîfe and his student İmâm Yûsuf are narrated. The work is mesnevi and consists of 605 couplets. A single copy that can be detected of the work is registered in the National Library of Turkey (archives nu. 06 Mil Yz A 2032).

In the introduction of the study consists of six chapters, general information about the prose and verse menaqıbnames in the classical Turkish literature is given. The first chapter consists of various determinations of menaqıpname named Dürri-i Manzûm. The second chapter contains the transcribed text of this work. The results from this study are summarized in the third chapter. In the fourth chapter, sources used this study are stated. The fifth chapter includes a short glossary of Dürri-i Manzûm. Examples of original text of the work are given in the last chapter.

In this study, menaqıpname genre which is very important in terms of Turkish history, culture and literature is explained and a verse example of the genre is presented in the context of “analyse-text-dictionary”.

Key Words: Menaqıpname, Verse Menaqıpname, Muhammed Şerîfî, Dürri-i Manzûm, Classical Turkish Literature.

Giriş

Klasik Türk edebiyatının genel çerçevesinin İslam dini ile şekillendiği bilinen bir gerçektir. Dinin edebiyatımız üzerindeki bu etkisinin genellikle iki şekilde olduğu görülür. Bunlardan birincisi, Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynaklı mevzuların manzum olarak fakat estetik gaye taşımadan doğrudan doğruya okuyucuya anlatılmasıdır. Öğretici ve bilgilendirici bu tür eserlerde amaç, dinî bilgilerin kavratılması ve İslamî şuurun oluşturulmasıdır. İkincisinde ise sanat ön plandadır. Bu tür eserlerin bir kısmında dinî terminolojiden sadece benzetme, tasvir ve çağrışım açısından yararlandı; diğer kısmında ise dinî duyguyu yoğun bir şekilde yaşayan şair tarafından bizzat tecrübe edilen konuların sanata dönüştürüldüğü gözlemlenmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

Klasik edebiyatımızda birinci grupta yer alan, yani sanatın ideale tabi olduğu türlerden biri de “menakıpnameler”dir. Menakıpname, İslam edebiyatlarında bir velinin hayatı çevresinde oluşmuş menkıbe yahut kerâmetleri anlatan dinî-tasavvufî eserlerin ortak adıdır.¹ “Övünülecek vasıflar”² olarak tanımlanan ve “menkabe” kelimesinin çoğulu olan “menâkıb”, ilk defa 9. yüzyıldan beri yazılmaya ve derlenmeye başlanmış hadis külliyatlarında görülmüştür.³ Yine bu asırdan itibaren hızla gelişen menkıbelere, büyük velilerin yaşadıkları bölgeleri anlatan tarih kitaplarında ve “tabakat” kitapları olarak bilinen tasavvufî eserlerde yer verilmiştir.⁴ Başlangıçta sadece tarikat kurucularının anlatıldığı menakıpnamelerde daha sonraki dönemlerde şeyhler, şeyh aileleri, halifeler, mezhep imamları ve âlimler de konu edilmiş; ilgili tür bütün İslam ülkelerinde çok rağbet görmüş ve zamanla bir gelenek hâline dönüşmüştür.⁵

Türk edebiyatının menakıpnamelerle tanışması, şüphesiz ki, İslamiyet’le birlikte teşekkül eden tasavvuf aracılığıyla olmuştur. Ancak, A. Yaşar Ocak bu geleneğin Türkler arasında benimsenmesinde ve yaygınlaşmasında önceki kültürel değerlerin ve diğer milletlerin de etkisinin olduğunu düşünmektedir. Ona göre, menakıpnameler Türkler arasında dört ana tesirle doğmuş ve gelişme göstermiştir. Bunlar: 1. İslam dini, 2. Eski Türk gelenekleri, 3. Budizm, 4. İran kültür ve edebiyatı.⁶

Edebiyatımızdaki ilk menakıpname, 11. yüzyılın sonunda kaleme alınan ve Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han’ı anlatan “Tezkire-i Satuk Buğra Han” adlı eserdir. Orta Asya topraklarında, özellikle, Ahmed Yesevî’yi anlatan eserlerle gelişen bu türün Anadolu’ya geçişi ise 13. yüzyıla tekabül eder. Genellikle Farsça olan bu ilk Anadolu sahası örnekleri, 14. yüzyıldaki “Abdalân-ı Rûm” denilen savaştı dervişlerin tesiriyle halk ve asker kesiminde de geniş yankı uyandırmıştır. 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı dönemindeki siyasî ve sosyal şartların etkisiyle, telif veya tercüme yoluyla 100’ün üzerinde menakıpname kaleme alınmıştır.⁷ Bunlardan bazıları: Menâkıb-ı Sipehsalar (Mecdüddîn Ferîdûn), Menâkıbu’l-Ârifin (Ahmed Eflâkî Dede), Silsile-i Tarîkat-ı Sünbüliye (Yûsuf Sinân), Menâkıb-ı Şâbâniye (Ömer Fuâdî), Menâkıb-ı İmâm-ı A’zam (Müstakimzâde Sâdeddîn), Menâkıb-ı Emir Sultân (Nimetullâh), Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân (Vâhidî)’dir.

Menakıpnamelerin halk anlatmaları ve halk dilinde “velayetname” ya da “vilayetname” olarak anıldığı görülür. Bu tür eserlerin zaman zaman, benzer malzemeyi kullanan “gazavetname”lerle oldukça yakınlığı da bilinmektedir.⁸

Menakıpname türündeki eserler, ya bir tarikatı konu edinirler ya da bir kişiyi anlatırlar. Şahsî esas alan eserlerde bazen din uğruna savaşanların hayatları ve kahramanlıkları anlatılır (Battalnâme gibi); bazen de takva sahipleri, tarikat kurucuları veya zühd perdesi altında belli bir siyasî görüşü savunanlardan bahsedilir (Mevlanâ, İbrahim Edhem, Bedreddin Simavnavî gibi).⁹ Ayrıca Fâtih’in hocası Akşemseddîn ve veziri Mahmûd Paşa gibi bilge kişilikleriyle meşhur olmuş bazı devlet görevlileri hakkında yazılmış menakıpnameler de vardır.

¹ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ötüken Yay., İstanbul 1998, s. 267.

² Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1998, s. 612.

³ A. Yaşar Ocak, **Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)**, TTK Yay., Ankara 2010, s. 27.

⁴ İskender Pala, **age.**, s. 268.

⁵ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, **“Menâkıbnâme” mad.**, C 6, Dergâh Yay., İstanbul 1986, s. 254.

⁶ A. Yaşar Ocak, **age.**, s. 32.

⁷ İskender Pala, **age.**, s. 268.

⁸ Metin Akkuş, **Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar**, Fenomen Yay. Erzurum 2007, s. 148, 150.

⁹ İskender Pala, **age.**, s. 268.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Eserin teşekkülü açısından iki tür menakıpname söz konusudur. Birincisi, biyografî mahiyetindeki menakıpnamedir. Genellikle, bir kişinin üzerinde yoğunlaşan bu şekildeki eserlerde şahsın ailesi, doğumu, yetişmesi, çeşitli faaliyetleri ve ölümüne yer verilir. İkincisi, derleme özelliğindeki menakıpnamedir. Menkıbe mecmuası olarak değerlendirilebilecek bu tür eserlerde, tamamen gerçek veya hayalî menkıbeler rastgele bir araya getirilir.¹⁰

Menakıpnameder, yazıldığı dönemin sosyal, kültürel ve tarihî özelliklerini yansıtan önemli vesikalardır. Bu yönüyle “bazı menakıpnameder, tamamıyla tarihî olaylara uygunluk gösterirler; menkıbe unsurları pek azdır. Bazıları ise, genellikle hayalî olaylarla dolu olup daha çok bir kompilyasyon eseridirler. Birincilerinin tarihî değerlerine mukabil, ikinciler halkiyat açısından ilgi çekici olabilirler. Bu itibarla her iki gruptakilerin de kültür tarihi açısından önemi vardır.”¹¹

Klasik edebiyatımızdaki didaktik eserlerde genel olarak mensur ifade kullanılmıştır. Ancak, gerek okuma ve ezberleme kolaylığı sağlanması, gerek müellifin şair oluşu gibi nedenlerle bu tür eserlerde manzum ifadenin önemsendiği; hatta, çeşitli dinî mevzuları manzum olarak yazmanın zamanla bir gelenek hâline geldiği görülmektedir.¹² Bu özellik menakıpnameder için de geçerlidir. Çünkü, türün çoğunluğunu teşkil eden mensur örnekleri yanında Türk kültürü ve edebiyatı açısından oldukça önemli olan manzum örnekleri¹³ de vardır. Ayrıca, manzum ve mensur ifadenin birlikte kullanıldığı bazı menakıpnameder de rastlamak mümkündür.

Şairler, manzum menakıpnameder genellikle mesnevi nazım şeklini esas almışlardır. Bu mesneviler, çoğunlukla küçük ve orta hacimli olup yer yer gazel, kaside ve kıta gibi farklı nazım şekilleriyle desteklenmiştir. Aruzun kısa kalıplarının tercih edildiği manzum menakıpnameder arasında bütünüyle divan şeklinde hazırlanmış olanları da vardır. Ayrıca, farklı şairlerin kaleminden çıkmasına rağmen bir isimle anılan manzum menakıpnameder de dikkati çekmektedir.

Manzum menakıpnameder içerik ve tarihî geçerlilik açısından mensur olanlara büyük ölçüde benzer. Bu tür eserlere bakıldığında; a- mezhep kurucuları ve imamlarının (Ebû Hanîfe ve İmâm Yûsuf gibi), b- tarikat kurucularının (Mevlânâ ve Abdulkâdir Geylânî gibi), c- şeyhlerin (Dervîş Hâkî gibi), d- bir tarikatta postnişin görevini üstlenmiş şahsiyetlerin (Kâdirî tarikatı silsilesi gibi), e- devlet idarecilerinin (Kânûnî ve 4. Murâd gibi) konu edildiği görülmektedir.

Türün manzum örneklerinden birkaçının ismi şöyledir: Kerâmât-ı Ahî Evrân (Gülşehri), Menâkıbu'l-Kudsiyye fî Menâsibi'l-Ünsiyye (Elvân Çelebi), Menâkıbnâme-i Kemâl Ümmî (Âşık Ahmed), Menâkıb-ı Mevlânâ (Lokmânî Dede), Menâkıb-ı İmâm-ı Âzam (Şemsî), Menâkıb-ı Üveyse'l-Karânî (Sabâyî).

1. Muhammed Şerîfî'nin Dürr-i Manzûm Adlı Menakıpnamesiyle İlgili Çeşitli Tespitler

1.1. Muhammed Şerîfî¹⁴

Biyografik kaynaklarda Muhammed Şerîfî ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Şairin hayatıyla ilgili kesin bilgiler en önemli eseri olan Pend-i Gülîstân adlı mesnevisinde yer alır. Buna göre, asıl adı “Muhammed bin Ahmed bin Halîl” olan Muhammed Şerîfî 1186/1772 yılında

¹⁰ A. Yaşar Ocak, *age.*, s. 39.

¹¹ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, *agmad.*, s. 255.

¹² Âmil Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB. Yay., İstanbul 1998, s. 350.

¹³ Manzum menakıpnamederle ilgili olarak “Klasik Türk Edebiyatında Manzum Menakıpnameder” başlıklı bir çalışmada tarafımızdan yapılmaktadır.

¹⁴ Biyografik kaynaklardan tespit edilebildiği kadarıyla Şerîfî mahlasını kullanan şair sayısı altıdır (Muhammed Şerîfî ile yedi). Bunlar: 1- Şerîfî Çelebi (ö.920/1532), 2- Seyyid Şerîfî (d.980/1572-ö.1016/1607), 3- Seyyid Abdülkerim Efendi (ö.1049/1629), 4- Şerîfî Çelebi/Çiçekli Şerîf (ö.1325/1813), 5-Şerîfî Mehmed Efendi (d.?-ö.?), 6- Şerîfî-zâde Şerîf Mehmed Efendi (d.960/1553-ö.1040/1630)'dir.

Erzurum'da doğmuştur. Eğitimini buradaki medreselerde tamamlayan şair, ailevi sebeplerden dolayı babasının köyü olan Zor/Zori köyüne¹⁵ dönmek zorunda kalır. İki çocuk babası olan Muhammed Şerîfî, yaşamını burada sürdürür ve geçimini hat sanatıyla temin eder. 1260/1844'te vefat eden şairin kabri Zor köyündeki eski mezarlıktadır.¹⁶

Muhammed Şerîfî, bireyi ve toplumu eğitime gayesi taşıyan hikemî şairlerdendir. Eserlerinin tamamı, dinî bilgilerin ve şahsî tecrübelerin manzum ifadesiyle teşekkül etmiştir. Şair, Pend-i Gülistân mesnevisindeki bazı kasidelerinde ise duygu ve düşüncelerini sanatla bütünleştirme çabasına girmiştir.

Muhammed Şerîfî'nin bilinen dört eseri bulunmaktadır:

1- Pend-i Gülistân: Mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir pendnamedir. Şairin en önemli eseri olup 12505 birimden oluşmaktadır. Dinî, ahlakî ve toplumsal pek çok konuyu ihtiva eden Pend-i Gülistân, Diyarbakırlı Ahmed Mürşidî'nin Pend-i Mürşidî adlı eserine nazire olarak kaleme alınmıştır. Tespit edilebilen üç nüshası bulunan eser 1226/1811 yılında tamamlanmıştır.¹⁷

2- Dürr-i Manzûm: Menakıpname türündeki mesnevi, şairin bu yazımıza konu olan eseridir.

3- Mevlîd: Süleymân Çelebi'nin aynı türdeki eserine nazire olarak kaleme alınmıştır. 1218/1803 yılında tamamlanan eserde 964 beyit bulunmaktadır. Eserdeki bazı beyitler Vesîletü'n-Necât'tan aynen alınmıştır. Aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla yazılmış olan eserin tespit edilebilen tek nüshası Zor/Esenyaka köyündeki Yüce ailesinde bulunmaktadır.¹⁸

4- Kasâ'id: Pend-i Gülistân'daki kasidelerin bazı ilavelerle yeniden bir araya getirilmiş şeklidir. Elde mevcut tek nüshası Milli Kütüphanede (arşiv nu. 06 Mil Yz A 8918) yer almaktadır.

1.2. Dürr-i Manzûm'un Nüsha Tavsifi

Eserin tespit edilebilen tek nüshası Milli Kütüphanede (arşiv nu. 06 Mil Yz A 2032) kayıtlıdır. Nüsha, metin neşrinde "M." ile gösterilmiştir. Nüshanın:

1. Boyutu (dış-iç) "155x95 - 120x75 mm"dir.
2. Yaprak sayısı 25 olup her sayfası 13 satırdan müteşekkildir.
3. Çizgili defter kâğıdı kullanılmış ve "talik" yazı türüyle kaleme alınmıştır.
4. Telif ve istinsah tarihi belli değildir.
5. Sütlü kahverengi pandizot bez ve karton kaplı bir defter içindedir.
6. Konu başları kırmızı mürekkeple yazılmış, asıl metin ve satırlar kurşun kalemle çizgi içine alınmıştır.

¹⁵ Yeni ismi Esenyaka olup Artvin ilinin Yusufeli ilçesine bağlıdır.

¹⁶ Şairin hayatıyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Ferdi Kiremitçi, **Muhammed Şerîfî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eğitim Anlayışı ve "Pend-i Gülistân" Adlı Eseri (İnceleme-Tenkitleli Metin)**, Atatürk Üniversitesi SBE., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2009; Ferdi Kiremitçi, "Muhammed Şerîfî ve Pend-i Gülistân Mesnevisi", **Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri**, Yusufeli Belediyesi Yay., İstanbul 2010, s. 493-502; Taner Artvinli, "Şair Mehmed Şerîfî", **Folklor / Edebiyat**, S 4-32/2002, s.333-337.

¹⁷ Eserin incelemesi ve tenkitli metni Ferdi Kiremitçi tarafından yapılmıştır: Ferdi Kiremitçi, **Muhammed Şerîfî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eğitim Anlayışı ve "Pend-i Gülistân" Adlı Eseri (İnceleme-Tenkitleli Metin)**, Atatürk Üniversitesi SBE., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2009.

¹⁸ Taner Artvinli, "Mehmed Şerîfî ve Mevlid'i", **Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri**, Yusufeli Belediyesi Yay., İstanbul 2010, s. 459-492.

7. I-X arasında nakiller ve boş yapraklar vardır.¹⁹

8. Ketebe/ferağ kaydı bulunmamakta ve 49. sayfasında yazı türünden hareketle sonradan eklendiği anlaşılan bir salavat (Hz. Muhammed'e dua) yer almaktadır.

Başı: Hamd şükr ol Hâlık Mevlâ'ya müdâm
Mahlûk içre kıldı enbiyâyı ıızâm (b. 1)

Sonu: Olmağ-içün hâşıl-ı maşşad merâm
‘Aşş-ile di e’ş-şalâtü ve’s-selâm (b.48)

1.3. Dürr-i Manzûm’un Yazılış Sebebi ve Tarihi

Muhammed Şerîfî, menakıpnamenin yazılış sebebini eserinin “Der Beyân-ı Sebeb-i Nazm-ı Menâkıb” başlıklı kısmında belirtmiştir. Buna göre şair, edep ve haya bakımından üstün vasıflara sahip iki oğlunu dinî ilimler bakımından da iyi yetiştirmek ister. O, Kur’an-ı Kerim’i gerçek manada anlayabilmek için alet ilimlerini bilmeyi gerekli görür. Ancak, yaşadıkları muhitte bu ilimleri ders verecek hocalar bulunmamaktadır. Bundan dolayı şair, çocuklarını hafız olmaları için teşvik etmeye başlar. Küçük oğlu Osman, şairin bu arzusunu yerine getirir ve on yedi yaşında Kur’an-ı Kerim’i ezberlemeyi başarır.

Didim oğullar hıfz-ı kelâm-ı kadîm
Ola bu cehlistânda belki mühim (b. 20)

Sinni on yedide bu hâl-i civân
Didiler nâmını Dürr-i Hâfız ‘Osmân (b. 24)

Oğlunun hafız olması Muhammed Şerîfî’yi çok sevindirir. Ancak, şeri ilimlerden uzak kalmasına da oldukça üzüldür. Şair, onun ilme olan hevesini artırmak için, geçmişte yaşamış âlimlerin menkıbelerinden ve nasihatlerinden bahsetmenin uygun olacağını düşünür.

Oldı maţlab maşşad hâşıl velî
Lîki yok kütüb-i mâddede şer’ide eli (b. 29)

Ola ‘ilme hevesi tam‘ şugl-ı mezîd
Ola dil âyine-i şâf ehl-i sa’îd (b. 35)

Bağ selef-i ahÿârîñ hikâyatına
Ñazar it kemâlatına naşâhatına (b. 38)

Bu gayeyle eserini yazmaya başlayan Muhammed Şerîfî, dört günlük bir çalışmayla 1236/1821 yılında Dürr-i Manzûm adını verdiği mesnevisini tamamlar. Şair, bu tarihi 42. beyitteki “Şâhib dil pend manzûmı”²⁰ kelimeleriyle belirtmiştir.

Diyüben aldım ele şafha kalem
Çâr u rûzda hitâm Hâk kıldı kerem (b. 41)

Oldı çâr u lafz târih-i mersûmı
Şâhib dil pend manzûmı (b. 42)

¹⁹ Erişim adresi: http://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=137733 (07.05.2013)

²⁰ sad:90, elif:1, ha:8, be:2, dal:4, lam:30; pe:2, nun:50, dal:4; mim:40, nun:50, zı:900, vav:6, mim:40, ye:10 = Toplam: 1236.

1.4. Dürri-i Manzûm'un Şekil Özellikleri

Eser, 605 beyitten oluşan ve kısa mesneviler grubuna giren bir menakıpnamedir. Şair, eserinin asıl kısmında aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbını kullanmış; ilk 43 beytinde ise herhangi bir vezinden yararlanmamıştır. Aruz vezninin esas alındığı beyitlerde -istinsah esnasında yapıldığı düşünülen bazı yanlışlar düzeltildikten sonra hataların son derece az olduğu gözlemlenmektedir. Şairin vezin kullanımında dikkati çeken en önemli yönü, “bir ünsüz-bir kısa ünlü-bir ünsüz”den oluşan Türkçe heceleri zaman zaman medli kullanmasıdır.

Söz ola halka andan intifâc
Câ'iz olur eylemek nazm-ile şâc (b. 593)

Muhammed Şerîfî eserin hemen tamamında manzum ifadeye yer vermiştir. Sadece, 393. beyitten sonra zikredilen bir ayet ile son beytin akabindeki bir salavatta mensur ifadeden yararlanmıştır. Şair, duygu ve düşüncelerini manzum olarak ifade etmesinin sebebi olarak şiirle söz söylemenin kendisine daha kolay geldiğini belirtmekte ve nazmın insanlara fayda sağlayacağını ifade etmektedir.

Çün bize güftâr-ı nazm ehvence kâr
Neşr-i nazm itmegi kıldım ihtiyâr (b. 594)

Dürri-i Manzûm, estetik amaçla yazılmadığı için edebî sanatlar bakımından oldukça kısırdır. Şair, ahenk unsurlarının başında yer alan redif, kafiye ve ses/kelime tekrarlarına da manzum ifadenin mecbur kıldığı ölçüde başvurmuştur. Eserin kafiye açısından dikkati çeken bir özelliği ise 357. beyitte gözükmektedir. Şair bu beyitte kafiye kelimelerin yazılışına göre oluşturmuştur.

Kıldı ol dem nefsi-i levvâmegülüv
Tutdı elin çekdi bir dem ilerü (ایلو – غلو)

Menakıpnamede ağıdalı bir dil kullanılmamıştır. Eserde, Arapça/Farsça kelimelerden aşırıya kaçmadan yararlanıldığı, ifadelerin anlaşılır bir biçimde kurulduğu ve günlük konuşma dilinin esas alındığı görülmektedir.

Eserde, “tona kalmak (b. 400), öri durmak (b. 511), ögi almak (b. 517), el vermek (b. 559)” gibi deyimler ile “çak (zaman, çağ), sınımak (kırılmak), yigirek (çok iyi), ivmek (acele etmek), kec (eğri), göynemek (yanmak), göyünmek (üzülmek), okumak (davet etmek), duruşmak (çalışmak, uğraşmak), çaya (çocuk)” gibi bölgesel veya arkaik kelimelere rastlamak da mümkündür.

Muhammed Şerîfî, menakıpnamenin başından sonuna kadar tahkiyevî anlatımı esas almıştır. Şair, bu anlatım şekliyle birlikte bazı ayet/hadislerden mana veya ima yoluyla yararlanarak dolaylı anlatıma (b. 5, 553); yeri geldikçe oğluna/okura verdiği öğütlerle de nasihat yolunu anlatıma (b. 366, 558, 577) yer vermiştir.

Dürri-i Manzûm'un elde mevcut tek nüshasının imla özelliklerinden şöylece bahsetmek mümkündür:

1- Klasik metinlerin pek çoğunda gözüken imla ikilikleri bu nüshada da dikkati çekmektedir. “Viriñ/virüñ,ağac/ağaç, gec/geç, iv/ev, varıcağ/varıcağ, koyup/koyub,didügi/didüğü, yazmak/yazmak,hep/heb,dir/der, eylemek/eylemek, -lıgın/-lığın, -gıl/-gıl, -luğ/-luk,” gibi kelime ve eklerde bulunan bu ikili yazım şekilleri metin neşrinde düzeltilmiş, imla birlikteliği açısından tek yazım şekli tercih edilmiştir.

2- Nüshada “ile” edatı, “çün/içün” edatı ve “-i” ek fiili bazen kendinden önceki kelimedenden ayrı bazen de kelimeye bitişik yazılmıştır. Metin neşrinde bitişik olanlar kendinden önceki kelimeye kısa çizgi (-) ile bağlanarak gösterilmiştir.

3- Nüshada bazı kelimeler ve mısralar derkenara ya da mısra üstüne yazılmıştır. Bu tür kullanımlar metin neşrinde köşeli parantez ([]) içinde gösterilmiştir.

4- Nüshada vezin ve anlam gereği ek ya da kelime ilave edilmesi gereken yerler bulunmaktadır. Metin neşrinde bu ilaveler küçüktür-büyüktür işaretleri(< >) içinde belirtilmiştir.

1.5. Dürr-i Manzûm’un Muhteva Özellikleri

Münacat ve sebep-i telif bölümleriyle başlayan eseri çeşitli konuların anlatıldığı 15 menakıp takip etmektedir. İlk 12 beyitte -başta Hz. Muhammed olmak üzere- bütün güzel vasıflara sahip olan peygamberlerden ve onların varisleri konumundaki âlimlerden dolayı Allah’a şükredilmekte; bundan sonraki 31 beyitte de eserin yazılış sebebi açıklanmaktadır. Tetimme-i kitap/sonuç mahiyetindeki son bölümde ise “âlimlere övgü, hak ve batıl mezheplerle ilgili görüşler, nasihat ve nasihat etmenin önemi, dua” gibi konular işlenmiştir. Eserde anlatılan ilk 10 menkıbe Ebû Hanîfe ile, diğerleri ise talebesi İmâm Yûsuf’la ilgilidir. Menkıbelerin konusu kısaca şöyledir:

1. Menkıbe (44-90. beyitler): Hz. İdrîs’in dört büyük meleğe yönelttiği sorudan hareketle Ebû Hanîfe’nin Allah katındaki makbuliyeti ve görüşlerinin insanların kurtuluşuna vesile olacağı anlatılmaktadır.

2. Menkıbe (91-108. beyitler): Ebû Hanîfe’nin pederinden ziyade hocasına hürmet etmesinin hikmetinden bahsedilmektedir.

3. Menkıbe (109-121. beyitler): Dinî eğitimin karşılık beklemeden yapılması gerektiğini vurgulayan menkıbede Ebû Hanîfe ile oğlunun hocası arasında geçen bir olay anlatılmaktadır.

4. Menkıbe (122-146. beyitler): Ebû Hanîfe ile “Dünya kâfire cennet, mümine zindandır.” sözüne açıklık getirilmesini isteyen bir zimmi arasındaki diyalogdan bahsedilmektedir.

5. Menkıbe (147-162. beyitler): Ebû Hanîfe’nin iki kadının aynı çocuk üzerinde hak iddia etmesinden dolayı oluşan sıkıntıyı gidermesi anlatılmaktadır.

6. Menkıbe (163-173. beyitler): Biri canlı biri ölü, birbirine yapışık iki çocuk doğuran bir kadının içinde bulunduğu zor durumdan Ebû Hanîfe sayesinde kurtuluşu hikâye edilmektedir.

7. Menkıbe (174-192. beyitler): Ebû Hanîfe ile birkaç sabi arasında geçen bir diyalogdan bahsedilmekte ve az uyumanın önemi vurgulanmaktadır.

8. Menkıbe (193-224. beyitler): Ebû Hanîfe ile onun bazı davranışlarına anlam veremeyen bir derviş arasında geçen olay anlatılmaktadır.

9. Menkıbe (225-252. beyitler): Ebû Hanîfe ile Bağdat’a gönderdiği ticaret ortağı arasında geçen bir kıssadan bahsedilmektedir.

10. Menkıbe (253-266. beyitler): Ebû Hanîfe’nin son hac ibadeti anlatılmakta, onun ve onun görüşlerini benimseyenlerin Allah’ın mağfîret müjdesine mazhar olduğu dile getirilmektedir.

11. Menkıbe (267-352. beyitler): Ebû Yûsuf ile Ebû Hanîfe arasında geçen bir olay anlatılmaktadır. Bu kıssada geçim endişesiyle ilim tahsilini terketmemek gerektiğine vurgu yapılmıştır.

12. Menkıbe (353-404. beyitler): Bağdat halifesi Hârûn Reşîd ile karısının hizmetçisi arasında vuku bulan bir olayın İmâm Yûsuf tarafından sonuca bağlamasına dairdir.

13. Menkıbe (405-449. beyitler): Hârûn Reşîd’in karısını zina ile suçlamasından dolayı oluşansıkıntılı duruma İmâm Yûsuf’un getirdiği çözüm anlatılmaktadır.

14. Menkıbe (450-478. beyitler): İmâm Yûsuf ile erkek çocuğu olması için adakta bulunan, fakat bu adağını bir türlü yerine getiremeyen bir hamamcı arasındaki menkıbeden bahsedilmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

15. Menkıbe (479-525. beyitler): Bir şerbetçi ile karısı arasındaki uyuşmazlığın İmâm Yûsuf tarafından halledilmesine dairdir.

2. Dürr-i Manzûm'un Transkripsiyonlu Metni

1 Hâzâ Kitâb-ı Dürr-i Manzûm

Bi'smi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm

1- Ḥamd şükr ol Ḥâlîk Mevlâ'ya müdâm
Maḥlûk içre kıldı enbiyâyı ıızâm

2- Didi ol şerâfet keremnâ-yı şafî²¹
Ḳodı hem ʿalleme'l-esmâyı ḥafî

3- ʿİlm ü ḥikmetle idüp anı nazîf
Noḳta-i ʿâlem-i kübrâ ile vaşîf

4- Ola bî-ḥad şalât-ile selâm
Vâriş-i ʿulüm deḳâ'îk-ı kelâm

5- Silsile-i pâk-i enbiyâya muzâf
Vaşf-ı Ḥabîb'i levlâk²² ile vaşşâf

6- Mâye-i ḥikmet kenz-i ʿilm-i ledün
Naḳş-ı pergâr-ı fûnün levḥ-i derün

7- Mâḥî-yi cehl ü keşâfet şekk ü rayb
Kâşif-i perde-i âyine-i iki ḡayb

8- Ola aşḥâba taḥiyyât-ı füzün
Ki olar bâ'îş-i keşf-i esrâr-ı derün

9- Vâriş-i ʿulüm-ı Aḥmediyye olar
Ba'îş-i devlet-i sermediyye olar

10- Ola feyz-i raḥmet etbâ'ına hem
Oldılar deḳâ'îk-ı ʿilm-i esrâra ʿalem

11- Raḥmet-i Ḥaḳ ol tebe'ü't-tâbi'ine
Daḡı erbâb-ı müctehid-i sâlifine

2 12- Ḳılup eşkâl-i rumûz raḥşende tâb²³
Sa'y-i himmetleri ile def' ḳîl ü ḳâl

Sebeb-i Menâḳıb²⁴

13- Ba' de diñle beni ey kân-ı edeb
Ne idi nazm-ı menâḳıba bâdî sebeb

²¹ “Veleḳad kerremnâ benî Âdem (İsrâ, 17/70)” ayetine telmih yapılmıştır.

²² “Levlâke levlâke lemâ ḡalaḳtü'l-eflâk” hadisine telmih yapılmıştır.

²³ tâb: مئابM. (Anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

²⁴ Nüşhada “Der Beyân-ı Sebeb-i Nazm-ı Menâḳıb” şeklindeki başlık kelimelerin üstü çizilerek kısaltılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 14- Bu haķır-i pür-kuşūr ‘abd-i zelīl
Şerīf Muħammed bin Aħmed bin Ħalīl
- 15- Nāzım-ı seyelān-ı gūlistān-ı kelām²⁵
Livāne-i ‘ulyāda Zori cāy maķām
- 16- Velī yok bākīye ħayrāt eŗeri
Virdi Ħaķiki ferzend cān-ı pederi
- 17- İki daħı ŗāhib-i edeb ŗerm ü ħayā
Līki ŗānisi ħulķ-ı ħūb ķalbe ziyā
- 18- Gerçi ‘aķl ü zihn ü ferāsetle kemāl
Līki bu ħāli ķara özge ħayāl
- 19- ‘İlm-i ālet fiķh u luġat eħlīsi ola²⁶
Ķaldılar cehl-i bīmār-ile illā
- 20- Didim oġullar ħıfz-ı kelām-ı ķadīm
Ola bu cehlistānda belki mūhim
- 21- Sā’irī fende ħūy²⁷cehl-gīr²⁸ zāhir
Bārī ħıfz-ı kelām ile oluñ māhir
- 22- Fāriġ olup biri ıztırār-ı ‘özr
ŗāniyā [ķıldı] tilāvetde ħuzūr
- 23- Sin ü sālimiz pencāh ü sāl olduġı dem
Nazm-ı Ħudā ħıfzımı Ħaķ ķıldı kerem
- 3 24- Sinni on yedide nev ħāl-i civān
Didiler nāmını Dūrr-i Ħāfiż ‘Osmān
- 25- İrişüp feyz-i Ħudā ‘avn-ı Naŗır
Buldı nūr ‘aynımız za‘īfbaŗır
- 26- Nitekim mürde-cān zinde o ġün
Ola mı rüz-ı ‘īd mānend ya dūġün
- 27- Buldı cismimiz kerrāt-ile ħayāt
ġüyā bu murād-ı ħayāt ba’d-ı memāt
- 28- Olacaķ ħazīne-i Ħaķ dil-ķīseye naķŗ
Oldı āfāķa da raŗşende raŗŗ
- 29- Oldı maţlab maķŗad ħāŗıl velī
Līki yok kütüb-i mādde de ŗer‘īde eli

²⁵ ŗairin “Pend-i Gūlistān” adlı eserine telmih yapılmıŗtır.

²⁶ ola: la (Anlam gereġi bu ŗekilde okunmalıdır.)

²⁷ ħūy: ħū M. (Anlam gereġi bu ŗekilde okunmalıdır.)

²⁸ cehl-gīr: چهل M. (Anlam gereġi bu ŗekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 30- Gerçi okur şâhidî emsile binâ
Yok şerîk-i zeyrek²⁹ kara hâli fenâ
- 31- Ğayrı bir h'âce yok kim ders okuna
Gâhî gâh gûş idüp sem'e toğuna
- 32- 'İlme ehil olur sebep göre göre
Kişi ki 'âlim olur şora şora
- 33- Velî yok bu umûrî teksîb iden
Gösterüp râh-ı edeb terğîb iden
- 34- Didi gönül idem kaç menâkıb İrâd
İde belki hâfız-ı Dürrî anı yâd
- 35- Ola 'ilme hevesi tam' şugl-ı mezîd
Ola dil âyine-i şâf ehl-i sa'îd
- 36- Didim ey hîbe-i Hâk hâfız oğul
Şâhib-i pîrâye-i hûş meyve-yi gönül
- 4 37- Bu menâkıbları sen ey cân-ı peder
Bağla yazuyı dile ya mengüş gevher
- 38- Baq selef-i ahyârîñ hikâyatına
Ñazar it kemâlatına naşâhatına
- 39- Bilesin 'ilm ü edeb şerâfetini
Bulasın ehl-i dil nikât zarâfetini
- 40- Ola kim ehl-i 'ilm ü kemâl hürmetine
İresin iki cihân devletine
- 41- Diyüben aldım ele şafha kalem
Çâr u rûzda hitâm Hâk kıldı kerem
- 42- Old<ı> çâr u lafz târih-i mersümü
Şâhib dil pend manzûmı³⁰
- 43- İdelim Ahmed'e muzâf şalât-ile selâm
Yazalım menkıbe-i zât-ı ehl-i kirâm³¹

<1. Menkıbe>

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 44- Pes 'amelde mezhebin bilin eyâr
Bu menâkıbları eyler gûş-vâr

²⁹ zeyrek: zeyrik M. (Anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

³⁰ Mısradaki kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmış olup eserin yazılış tarihini vermektedir: 1236/1821

³¹ Eserin 1-43 numaralı beyitlerinde vezin kullanılmamıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 45- Ol zamān kim ol nebī İdrīs ‘ayān
Buldı Hāḡḡ’ıñ luḡf-ile cāy-ı cinān
- 46- Bir dem Hāḡ’dan dileyüp destūr kerem
Urdu ‘arş altında seyrāna ḡadem
- 47- Gördi Cebrā’ıl daḡı hem İsrāfıl
Ṭurur anda Mīkā’ıl ü ‘Azrā’ıl
- 48- Didi İdrīs ey efāzıl melek
Peyk-i Hāzret ḡāzin-i sır nüh-felek
- 5 49- Ey ḡāzin-i ‘ilm-i ḡāḡā’ıḡ ḡüner
Bir su’āl var size viriñ ḡaber
- 50- Didiler söyle su’ālin yā Resül
Tā cevābın virelim mümkünse ol
- 51- Didi İdrīs fakr-ı şābir yeg mi ya
ḡamd ü şükr iden mi yegdir aḡniyā
- 52- İttifāḡā ol melekler pes ‘ayān
Bilmeyüp eylediler ‘aczin beyān
- 53- Dilediler cümlesi birden o ḡāl
İdeler bu müşkili Hāḡ’dan su’āl
- 54- ḡādir ḡallāḡ u ‘Allāmü’l-ḡıyāb
Ol meleklerden evvel ḡıldı ḡıḡāb
- 55- ‘Arşıñ altında yürüyüp siz varıñ
Vardır anda bir tut ağacı görüñ
- 56- Bir yeşil ḡuş ağaç üzre oturur
Şoruñ aña müşkili ol getirür
- 57- ḡüş idince anlar izn-i Müste‘ān
Ol ağaca ḡoḡrı oldılar revān
- 58- Vardılar ağaç yanına ol maḡāl
Bir yeşil ḡuş gördiler anda ḡüzel
- 59- Pes selām virüp aña ta‘zīm-ile
ḡarşusunda ḡurdılar tekrīm-ile
- 60- Aldı anlarıñ selāmıñ ol hemīn
Dir melekler niye geldiz³² bu demīn
- 61- Gelmeden maḡşad ziyāret mi bu ḡāl
Yāḡu bir mes’ele ḡılmaḡ çün su’āl

³² geldiz: geldiñiz M.(Vezin gereḡi buşeklinde okunmalıdır.)

- 6 62- Didiler geldik su'âle feth kıl
Hem ne mahlûksın bize sen naql kıl
- 63- Didi ol kuş baña Hayy ü Zü'l-Celâl
İdecek mes'eleyi bu dem su'âl
- 64- Oldı tâ üç biñ sene bildirdi Haq
Bilürem hıfzımdadır şimdi ya çaq
- 65- Bildirem size bu emriñ müşkilin
İdeyim andan kim olduğum biliñ
- 66- Faqr-ı şâbir hûb eyâ Rûhu'l-emîn
Ağniyâ-i şâkirînden her-demîn
- 67- Faqr-ı şâbirden nebîler serveri
Olısar âhîr zamân peygamberi
- 68- “Faqrü fahrî”³³ diyiserdir ol Resûl
Hem muhabbet idiser anlara bol
- 69- Hem Süleymân bin Dâvud bulısar
Mâl u devlet şâkirînden olısar
- 70- Ma'lûmîñiz her nebîlerden soñra
Kırk sene mahşer demi mevku'f tura
- 71- Ben kim olduğum idesiñiz su'âl
İdeyim sizlere diñleñ işbu hâl
- 72- Ol Muhammed Muştafâ'dan soñra bil
Pes mürür eyliyecek heştâd u yıl
- 73- Toğıcaq dünyâya başdıqça kadem
Ola Nu'mân bin Şâbit nâm o dem
- 74- Hem İmâm A'zâm ola şânım 'alâ
Bü Hanîfe hem baña künye ola
- 7 75- Ben anıñ ol rûh-ı pâkiyim ki çaq
Oldı biñ yıl ki bunda kodı Haq
- 76- Cism-i süflâm rahm-ı mâderde vağan
Bulıcaq çün var seyirimanda ben
- 77- Çünkü bildik ol mübârek zâtını
Hubb-ile sil jeng-i dil-mir'âtını
- 78- Kıl muhabbet um şefâ'at ey yâre
Sev ziyâde çayalardan soñra

³³ faqrü fahrî: faqrü fahrî M. (“El-fakru fahr / Fakirlik iftiharımıdır.” şeklindeki hadis metnine göre bu şekilde okunmalıdır.)

- 79- Gelmedi ʿaşrında pes andan şoñra
Öyle bir zāt-ı şerīf aña göre
- 80- Toldı ʿilm-ile fenā tā ser-te-ser
Şerʿ-i ğarrāya virüp ol nūr u fer
- 81- Oldı maqbūl hem müselleme her feni
Oldı teʿlifātla ʿālem ğanī
- 82- O zehābınca gidenler rāst-rāh
Buldılar ʿālemde ol cāy-ı penāh
- 83- Mezhebidir mezheb-i Hāq bilürüz
Her kelāmın ser-tāc kıılırız
- 84- Oldı çün zātında o müşkil-ğüşā
İdinürüz pes imām her bir işe
- 85- Baʿz iden ol mezheb-i bātıllara
Baʿz iderüz geç giden ʿātıllara
- 86- İtikādda şerʿide yolun aşan
Mezhebi ihdās ile izin şaşan
- 87- Sevmeyüp anlardan ürker cānımız
Baʿz iderüz dağı ola şāhımız
- 8 88- Öyle zāta buğz iden müʾmin mi ola
Anı hicv iden ʿaceb Müslim mi ola
- 89- Şabr olur işlerine biʿl-iztırār
Görelim nice ola ʿavn Kird-ğār
- 90- İdelim biz vaşf-ı Nuʿmānʼa rücūʿ
Diyelim birkaç menākıbdan fūrūʿ

<2. Menkıbe>

- 91- Pes hikāyeti kim ol kân-ı hüner
Meclisine varıcağ māder peder
- 92- Ayağa turur oturur çün peder
Oturur iznen budur deʿb-i hüner
- 93- Hıvācesi geldikde alınca haber
Eyler ikbāl taşra kapuya çıkar
- 94- Didiler bir gün muşāhibler aña
Taʿzīmiñ çokdur pederden hıvāceñe
- 95- Didi kim işbu suʿālīñiz ʿacīb
Zāhir eyü hoş degil sırr-ı ğarīb

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 96- Atanın gerçi huķūķı çok durur
H̄vāce deñlü nef-i uhrā yok durur
- 97- ‘Ālem-i ervāhīden süflā sebep
Oldı çün kılduğı-çün ata taleb
- 98- Līki h̄vāce süfl-i çāhīden bizi
Çıkarup göstürdi H̄aķ rāhımızı
- 99- H̄vācedir süflāmızı ‘ulvī iden
Yoksa zulmetde kalurdi cān u ten
- 9 100- Ey birāder güft-i Nu‘mān’dan eger
Geldise göñlüñe bir şekk ü eşer
- 101- Dime ta‘zīm atada ol imām
Kim tekāsül eyler imiş ol hümām
- 102- Hem dime eyler imiş taḥfif eb
H̄vāce terciḥ olmađla diñle sebep
- 103- Bu ki herkes bile h̄vāce kadri tā
‘Ulvīye bā‘iş ü süflīye ata
- 104- Ata ister ođlunuñ dünyalığın
İstemez h̄vāce hemān uhrālıđın
- 105- Uhrāyı dünyāya terciḥ ideniñ
Ta‘zīmi çok olısar elbet anıñ
- 106- Ta‘zīm-i üstāzla ol pāk-nijād
Oldı dāreyn devlet-ile ber-murād
- 107- H̄vāceye ta‘zīm ile ol pür-himem
Ađniyā-işākirinden oldı hem
- 108- Bezl-i māl itdügi-çün ol ehline
Virdi H̄aķ ḥayr u bereket mālına
- <3. Menķibe>
- 109- Naķl iderler virür ođlun h̄vāceye
Çıkdı oğlan ders-i ebced hıceye
- 110- Virür uşađa on altun al götür
H̄vāceniñ öñünde ķo derse otur
- 111- Aldı uşak altunı derse gider
H̄vācesine virdi h̄vāce fikr ider
- 10 112- Dir beni tecrübe itmişdir imām
Yoksa bunda n’ola on altun tamām

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 113- Aldı birin kīsesine ƙodı çün
Mā-beƙāsın girü göndürdi o gün
- 114- Götürür altunları girü virür
Ki ʿacebler çün imām hālî görür
- 115- Didi oğlana oğul şimden girü
Virmegil ol h̄vāceye sen rü-be-rü
- 116- Gālibā ol h̄vāce key cāhil durur
Bilmez ʿilmiñ hürmetin kāhil durur
- 117- Meymenet olmaz o h̄vāceden saña
Varmağıl sen bir dağlı derse aña
- 118- Kıldığı-çün ehl-i ʿilme rağbeti
Oldı tekmiñ dü-cihāniñ devleti
- 119- Devletin izhār idüp ol pāk-zāt
Giyer idi hilʿat-i nev ƙat ü ƙat
- 120- İncidüben kimseyi şetm itmedi
Zāhir itdi varını ketm itmedi
- 121- Tabı arı sevmez-id<i> is ü pas
Pes giyerdi üç yüz altunluk libās

<4. Menkıbe>

- 122- Bir menākıb bir h̄şuşda ey yāre
Uğradı çār-sūda bir zimmī ere
- 123- Arƙasında var diken yüki gider
Ol imāmı göricek ƙırdı ider
- 11 124- Didi aña yā imāmü'l-mü'minīn
Bir suʿālīm³⁴ var cevābın vir hemīn
- 125- Ben işitdim sen dir imişsin hemān
Bu fenā mü'minlere zindān dām
- 126- Hem dimişsin kāfire cennet cihān
Aşlı yoğdur bu sözüñ direm yalan
- 127- Başıña tāc ʿimāme urmısın
Hilʿat-i şāhāne cisme giymisin
- 128- Yoğ bir eksiklik cihānda zerrece
Mü'mine zindān dimek fānī nice

³⁴ suʿālīm: suʿāl M.(Vezin gereğibu şekilde okunmalıdır.)

- 129- Yük götürmek oldu dâ'im baña iş
Bağ nice yüklenmişim arkağa niş
- 130- Çekerim dirlik için bunca 'anā
Nice cennet ola bize bu fenā
- 131- Gör nice virür cevābın ol velī
Didi Naşrānī'ye hūb dersin belī
- 132- Ger bileydiñ 'ilmiñ ideydi yaqīn
Cennet içre olan in'ām hūr-i 'īn
- 133- Mü'mimiñ cennetdeki hoş hālını
Görüben seyride idiñ varını
- 134- Anda olan zīneti mü'minleriñ
Vaş olunmaz biñ[de] biri anlarıñ
- 135- Aña nisbet bu fenānıñ devleti
Let bir eski hırka gibi hil'ati
- 136- Mülk-i cennetlere nisbet bu fenā
Bu şafālar cümlesi cev̄ ü 'anā
- 12 137- Ya ki sen bilsen cehennem nārını
Andaki müşrikleriñ āh zārını
- 138- Bu dikenden zaqqūm ağacı eşed
Meyvesinden³⁵ yidirirler tā ebed
- 139- Şu dileyince içürürler hamīm
Nār-ı fāniden eşed nār-ı caħīm
- 140- Ol zebāniler birin görsen eger
Şağlığından qalmaya aşla eşer
- 141- Anlarıñ hālını olsan ger nigāh
İşbu hālīñ güyā hāl-i pād-şāh
- 142- Tamunuñ hālını nisbet işbu hāl
Güyā kim bir mezbele cennet mişāl
- 143- Gör ne hoş te'vīl ile virür cevāb
Bu durur va'llāhi a'lem bi's-şavāb
- 144- 'İlm hikmet anda hep tekmīl idi
Hem ferāsetle özi tecmīl idi
- 145- İctihād-ile iderdi hükmi ol
Her ne müşkil olsa ol bulurdı yol

³⁵ meyvesinden: meyvesinde M. (Anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

- 146- Olıcağ işinde ‘âciz key katı
Yetüşürdi ol imâmın himmeti
- <5. Menkıbe>
- 147- Ol İmâm A‘zâm zamânı ey peder
Vâkıf an bir müşkil iş oldu meger
- 148- İki ‘avrat iki uşağı ‘ayân
Kıpuda koyup girür ive nihân
- 13 149- Hıkmeten ol araya bir kırt irer
Ol uşakların birin eyler şikâr
- 150- Ol giden uşak anası kıpuya
Çıkdı kim ala uşağını küye
- 151- Görđi kim uşak kırt alur şapar
Öbür uşak alur ‘avrat kayar
- 152- Ol bir ‘avrat vâkıf oldu bu hâle
Virmez ol ‘avrat uşağını ala
- 153- Bu huşuşda kıldılar key gülgüle
Vardılar kâdıya kim süz def‘ ola
- 154- Kâdı bu işde olur hayrân u zâr
Nice hüküm itmek gerek diyü nâ-çâr
- 155- Şaldı adam Bū Hanıfe’ye o dem
Gel bu müşkil emri def‘ it kılm kerem
- 156- Meclis-i kâdıya gelince imâm
Pes selâm virüp oturdu ol hümâm
- 157- Didi ‘avratlar kıllarsız da‘vâ çün
Var mıdır şahidiñiz bu iş için
- 158- Her biriñiz dirsiniñ benim uşak
Getürün kılıç idelim iki şak
- 159- Her biri bir parçasın alsun didi
Öz anası işidüp of vây didi
- 160- Didi katl itmeñ bunı siz el-amân
Kıo bu hâtuna viriñ alsun hemân
- 161- Bildi kim oğlan anası bu hâtün
Didi al git oğluñ ey şıdkı bütün
- 14 162- Buldı oğlan anasın alur gider
Ol ferâsetle işi böyle ider

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

<6. Menkıbe>

- 163- Vâkı⁶ oldu yine bir iş emr-i Hâk
 Toğurır hâmile zen iki uşak
- 164- Biri meyyit biri zinde yaraşık
 Arkaları birbirine yapışık
- 165- Gördiler bu hâli çün emr-i garîb
 İtdiler bu hâle key fikr-i 'acîb
- 166- Bū Hanîfe'ye didiler bu işi
 Çâresin bildir gider bu teşvîşi
- 167- Didi bir çukur kazın bir yer buluñ
 Ol çukur yere ol oğlanı gömüñ
- 168- Şağ olan oğlan yüzün açık idiñ
 Emzüre tâ anası varıñ gidiñ
- 169- Didügi gibi iderler ol demîn
 Çeküben oğlanı ayırdı zemîn
- 170- Ol ferâsetle hezâr işleri var
 İctihâdı cümle 'avn-ı Kird-gâr
- 171- Devlet-i dünyâ ile ma'ûmür özi
 'Ayn-ı rağbetle degil idi gözi
- 172- İctihâd 'ilmi ile³⁶ her rûz şeb
 Gâhî eylerdi helâl rızkı taleb
- 173- Derse bakup 'ilm okudur her gün ol
 Câme-h^vâba girüp itmezdi nüzül

<7. Menkıbe>

- 15 174- Çarşuda bir gün gizer iken yine
 Ugradı bir kaç şabîler cem'ine
- 175- Top atuben oynaşurlar şabîler
 Çün imâm ol aradan geçmek diler
- 176- Ol uşaklar vazgeçüp oyunlarıñ
 Ta'zîm-ile egdiler boyunlarıñ
- 177- Birbirine söyleşürler³⁷ ol zamân
 Hîç bilür miyiz ne âdemdir o cân

³⁶ 'ilmi ile: 'ilmiyle M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

³⁷ söyleşürler: söyleşür M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

- 178- Gice bî-dār olmasın ʿādet kıılır
Uyumaz tā şubḥa dek t̄āʿat kıılır
- 179- Ol şabīlerden idince bunı gūş
Kend'özünden gitdi şan kalmadı hūş
- 180- Vardı bir tenhāda nefis bend ider
Kendü nefisine ʿitāben pend ider
- 181- Ey dirīgā ol uşaklar nice dir
T̄āʿat ider ol kişi her gice dir
- 182- Uyuram her şeb bir s̄āʿat kadar
Zāhir açuk kılmışam nefse keder
- 183- Yatmayım ben uyķuya şimden girü
Şubḥa dek kıılam ʿibādet rü-be-rü
- 184- Şerm idüp işbu şehādetdir ḥ^vāce
Kıomadı ser yaşdıĝa kırķ yıl gice
- 185- Ol kııldı t̄an namāzın hem yine
Yatsunuñ āb-destle tā kırķ sene
- 16 186- Giceyi üç baḥş idüben her gice
Pes namāz kıılırdı bir baḥş ol ḥ^vāce
- 187- Tehlīl ü tesbīḥ ider bir ḥişse nūr
Daḥı bir baḥşında ol Kıurʿān okur
- 188- Bunca t̄āʿat ictihād-ile o zāt
Yüziniñ nūrı olurdı kıat kıat
- 189- Key mūlahḥam ĝāyetī cismi anıñ
Gün-be-gün müzdād olur ḥissi anıñ
- 190- Şanʿatı bezzāz idi dükkān-nişīn
Yār-ı aşḥāb müctehidler hem-nişīn
- 191- Teʿlīfātın yazmak idi hem işi
Müşkilin ḥal eyler idi her kişi
- 192- Virdi zīnet nūr ü fer Bağdād'a bād
Belki bāʿiş olmaĝa ḥayru'l-bilād
- <8. Menkıbe>
- 193- Şānı ʿulvī neşr olundı her yere
Degdi Başra içre semʿi bir ere
- 194- Didi varup ol imāmı göreyim
Meclis-i pür-zīnetine ireyim

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 195- Geldi Bağdād'a ararken ça<r>şuda
Didiler uşda oturur karşıda
- 196- Geldi tırdı yanına ta'zīm ile
Pes selām virdi aña tekrīm ile
- 197- Pes imām buyur otur dir oturur
Ta'zīmen mihmāna şerbet getürür
- 17 198- Şık bakar dervīş imāmıñ yüzine
Key 'aceb eyler mūlahḥam özine
- 199- Dir kerāmet ehli olsa pes bu er
Şararır cismi olur bī-tāb u fer
- 200- İki şıbyān var yanında söyleşür
Ba'zı imām anlar ile oynaşur
- 201- Oturur bir laḥza geçdi develer
Cümlesiniñ yükleri ḥaṭab olar
- 202- Deveniñ biri gelür yanına çün
Şalup elin kıparır kıymık odun
- 203- Bir ḥilāl idüp ü kırdar dişini
Gördi bu dervīş imāmıñ işini
- 204- Dir gönülden ey dirīgā beyhüde
Gelmişem bu rāh irem maḳşūda
- 205- Hüsn-i zann-ile buña ben gelmişem
Beyhüde cāna cefālar kılmışam
- 206- Böyle mel'ab hem mūlahḥam cism ü ten
Hem ḥarāmdan ictināb itmez fiten
- 207- Nicesi olmak gerek bu aşfiyā
Bu şıfatla ya ola mı etḳiyā
- 208- Bir zamān eyler bu fikr-i endīşi
Ḳalkuben andan giderken ol kişi
- 209- Çağırur ardından ol demde imām
Niye geldiñ niye gitdiñ ey hümām
- 210- Var bir esrār-ı ḥafī āyendeden
Zāhirā var nefretin revendeden
- 18 211- Söylegil toğrı merāmın yā kişi
Ne iderdiñ otururken endīşi
- 212- Didi dervīş gelmişem tā Başra'dan
İreyim maḳşūda sırr-ı esrārdan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 213- Oturup yanında tırdum dervîşân
Görmedim sende velâyetden nişân
- 214- Mel'ab-ı şıbyânlar olmuş hem-nişîn
Şüretâ güm-râh teniñ menhî işiñ
- 215- Güş idüp imâm tebessüm eyledi
Hilm-ile dervîşe anda söyledi
- 216- Tıfl-ı şıbyânla tebessüm şüm degil
Var cevâzı şer'ide mezmûm degil
- 217- Bâ-ğuşuş anlar bu çeşm-nûrlarım
İkisi dağı benim torunlarım
- 218- Şol develer geçdi hod ma'lûm idi
Cümlesi tayyib helâl mâlım idi
- 219- Ya şorarsan bu teniñ güm-râhından
'Aşk-ı Yezdân'dan gıdâ bulmuş beden
- 220- Şavtımı hûb eylemiş gâyet Hudâ
Okuram şevk-ile Kur'ân hûb-edâ
- 221- Lezzet-i Kur'ân halâvet bulmuşam
Ol sebebden ten mûlahham olmuşam
- 222- İşbu dem şer'e muğâyir bir işi
İtmedim a'râza bâ'ış ne kişi
- 223- Dervîş³⁸ erbâbın bulup anda yine
Destini bûs³⁹ eyleyüp aldı şenâ
- 19 224- Gerçi bezzâzlık iderdi ol velî
Degmedi şübhelüye bir dem eli

<9. Menkıbe>

- 225- Bir şer'iki var idi şadık-pişe⁴⁰
Müşterek bey'e ü şirâda⁴¹ her işe
- 226- Bir vâkt vâfir-metâ'-ile anı
Kûfe'ye göndürdi ol ortağını
- 227- Kûfe şehrine irüp şatu bâzâr
Eyleyüp meks oldu anda ıztırâr

³⁸ dervîş: dervîşi M.(Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

³⁹ bûs: pûs M.

⁴⁰ pişe: pişe M.

⁴¹ Nûshada "bey'e ü şirâ" kelimelerinin üzeri çizilmiştir. Ancak, bu kelimeler vezin ve anlam gereği mısradaki yerini korumalıdır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 228- Pes imâm gördi şerîki geç gelür
Aña yetmiş parça gönderür⁴²
- 229- Yazdı aña ey şerîkim dinlegil
Bu yükün ser-mâyesi añağıl
- 230- Bir kumâş var içerisinde ey yâre
Var rekîki söyle şat andan soñra
- 231- Vardı kumâşlar irür ortağına
Bağmaz anda hiç rekîki şağına
- 232- Unuduben müşteriye söylemez
Kârına şübhe kıtar hoş eylemez
- 233- Çün bahâların alur işin görür
Pes metâ'in yüklenüp girü yürür
- 234- Geldi Bağdâd'a irüşür hânına
Vardı anda pes imâmın yanına
- 235- Oturup kumâş hesâbın gördiler
Kârını tokşan biñ akçe buldılar
- 20 236- Pes şerîkine şorar ol dem imâm
Şol kumâş⁴³ kim saña yazmışdım peyâm
- 237- Müşteriye söyledin mi illetin
Yoğsa şatup bile aldıñ kıymetin
- 238- Ol didi âh n'oldı noğşan eyledim
Dimedim ol 'aybı nisyân eyledim
- 239- Didi imâm şübhelü oldı bu iş
Pes mübârek olmaya alışveriş
- 240- Aluben tokşan biñ akçe kârını
İrdürür efkarlara⁴⁴ hep varını
- 241- Ba'zı dir ücretle bir sâ'î bulur
Der-akab şübhelü akçeyi virür
- 242- Didi aña şol kumâş akçesin al
Müşteriye virüben itdir helâl
- 243- Ey birâder böyle tüccârlık güzel
Hayr bereket virür aña Lem-Yezel
- 244- Böyle kârın hayrı ihsânı olur
Böyle olmayınca hüsrânı olur

⁴² Vezinde sıkıntı var.

⁴³ kumâş: kumâş M.(Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁴⁴ efkarlara: efkarlar M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 245- Devlet-i dāreyn olur bu kār-ile
Hem ticāretde şiddīk-ı yār-ile
- 246- Biñ bereket virür Haq bir aqçeye
Şundurur hayr şandıgına boğçaya
- 247- Böyle kār-ile gönül mesrūr olur
Böyle kār-ile kabir maʿmūr olur
- 248- Şimdi ekşer tüccār olmuş hīle-kār
Az olur kim böyle bir kārı arar
- 21 249- Zāhib olan ol imāmın izine
Kātmar ol selʿada kizbi sözine
- 250- Bū Hanīfe mezhebim diyen kişi
Mümkin olduqça uyar aña işi
- 251- Uyduran şerʿide aña kārımı
Görmez elbet ol cehennem nārımı
- 252- Şübhelüden itdügi-çün ihtirāz
Kıldı teveccüh aña devlet dirāz
- <10. Menkıbe>
- 253- Elli beş kez hac naşib oldı dinür
Yedi biñ hem hatm-i Qurʿān söylenür
- 254- İttifākā ol vedā-ḥacca gider
Ol derün-ı beyte girüp gör n'ider
- 255- Sağ ayak üzre turup kıllur namāz
Nişf-i Qurʿān'ı oqur cümle dirāz
- 256- Sol ayakda rekʿat-ı sānī kıllur
Nişfin oqur hatm-i Qurʿān'ı kıllur
- 257- Secdeye başın koyup aqlar dirāz
Dir Hudā'ya ey Kerīm ü bī-niyāz
- 258- Kaʿbe haqqı seyyid-i mürsel penāh
Zümre-i şālihlere kat yā İllāh
- 259- Secdeden kaldırmadan başın tamām
Geldi hātifden nidā kim yā imām
- 260- Mağfūr olunduñ başın kaldır yine
Her ne deñlü hācılar var bu sene
- 22 261- Ehl-i sünnet ve'l-cemāʿatdan eyār
Her ki seniñ mezhebin tutup uyar

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 262- Mezheb-i Nu'mānî' de olan ümem
Cümlesin bağışladım saña bu dem
- 263- Her kim izinden çıkup yañlış yürür
Ol cehâlet zulmeti anı bürür
- 264- Bu 'azîm müjde ile Hâk kıldı şād
Oldı istibşār-ile hoş ber-murād
- 265- Hāmd u şükr olsun saña yā Rabbenā
Bū Hānīfe mezhebi kıldıñ bīnā
- 266- Nūr u fer vir tā ilā-yevmi'l-kıyām
Mezheb-i Nu'mānî'ye vir ihtişām

<11. Menkıbe>

- 267- Var anıñ şākirdleri Ebū Yūsuf
'Ālim oldı gör nice 'avn-ı Ra'ūf
- 268- Tālib-i 'ilm iken ol merd-i dilīr
Tār idi ma'īseti⁴⁵ hāli faķīr
- 269- Gelmez idi dünyā aşla gözine
Şuğl-ı 'ilm endīşe idi özine
- 270- Oķumaķ yazmaķ müdām kārı anıñ
İctihād-ı 'ilm idi yārı anıñ
- 271- Gāyetī kāni' olur ķūt-ı aza
Kaldı nā-çār bulmadı kāğız yaza
- 272- Düşürüp yabanda koyan dalısın⁴⁶
Yazar anıñ üzre dersi yazısın
- 23 273- Cem' iderdi bir küp içre hufyeten⁴⁷
Hātūmı gözlerdi anı sīreten
- 274- Geldi bir gün hātūna yāzenān
Var-ise getür bize bir parça nān
- 275- Varuben küpden çıkardı bir kaçın
'Āfiyet olsun buyur yiyin⁴⁸ için
- 276- Kāzanup eyledigin nesne budur
Yiyülürse baķ ki dadı nicedür

⁴⁵ ma'īseti: ma'īşiyeti M.(Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁴⁶ dalısın: ?

⁴⁷ hufyeten: hafiyeten M. (Vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁴⁸ yiyin: yin M.(Vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 277- Göricek bu hâli oldu key hâzîn
Fikr-ile tûrdı yerinden ol özin
- 278- Gitmedi derse iki gün zıkr ider
Gayrı bir kâra varam dir fikr ider
- 279- Derse varmaz Bū Yūsuf çün iki gün
Gönderür âdem imâm üçüncü gün
- 280- Söyledi varıñ görüñ ‘özri ne
Ne sebep gelmedi varıñ ivine
- 281- Bū Yūsuf’a varuben çağırdılar
Yā imā<m> pes h̄vāceñiz sizi diler
- 282- Vardı ‘özr⁴⁹ ile katında oturur
N’oldı oğlum dir imâm söz getirür
- 283- Dir Ebū Yūsuf hâlim ma‘lûm durur
‘Acz şekvâ eylemek mezmûm durur
- 284- Cū^c elinden olmuşam bunca nâ-çâr
Gayrıña meylim olmamağ dūçâr
- 285- H̄vāce ol demde tesellî kıldı hoş
Didi oğlum sözlerimi eyle gūş
- 24 286- Bir gün altun kaşık ile saña şâh
Sükkerî helvâ şunar bir pād-şâh
- 287- Bu ‘ilim ağacı virür çok yemiş
Virmez Allâh ol kemâlin bulmamış
- 288- Bi’l-kifāye ta‘yîn eyler etmek aş
Virür her günde sebep kıt-ı ma‘âş
- 289- Bū Yūsuf derse katı himmet ider
Vākı‘â ol bir gün hāmmāma gider
- 290- Taşra çıkar kîsesinde pāre yok
Yalvarır hāmmāmcıya hîç çāre yok
- 291- Dir atan anan için hayr işleyim
Bir hatm-i Qur‘ân idüp bağışlayım
- 292- Eylemez bu sözi hāmmāmcı gūş
Ağçe vir dir eyleme efsāne boş
- 293- Dir Ebū Yūsuf iki hatm eyleyim
Diñlemez dağı dir üç hatm eyleyim

⁴⁹ ‘özr: ‘özri M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 294- Añlamaz hammâmcı söz⁵⁰ hâşıl kelâm
Dividin rehîn virüp çıkar imâm
- 295- Geldi yine h^vâcesine ol melûl
H^vâce ider Bû Yûsuf n'oldı huşûl
- 296- Naql ider hammâmcınıñ bed-nâmını
Pes rehîn ile çıqup encâmını
- 297- Dir h^vâcesi mañzûn olma derse baq
‘İlm-ile devlet bulursun ‘avn-ı Haq
- 298- Vaqt ola müşkil-güşâd içün yâre
Garq ideler seni ol sîm ü zere
- 25 299- Bû Yûsuf bu nuşhı hoş mengüş ider
Sa‘y-i ‘ilm içre ‘ömr mefrüş ider
- 300- İttifākā bir gün ol kân-ı hüner
Ça<r>şuda şerbetçiye uğrar meger
- 301- Göñli ki şerbet diler aña yürür
Dir baban hayrına bir şerbet içür
- 302- Diñlemez dir hâtemin vir gel rehîn
İçüreyim saña şerbet bu demîn
- 303- ‘Âkıbet ol hâtemin rehîn virür
İçüben şerbet girü derse yürür
- 304- Vardı me‘yûs yine derse oturur
H^vâce namzından tıyar söz getürür
- 305- N'oldı oğlum yine mañzûnsun bu gün
Yoqsa dünyâ fikr-ile olduñ zebûn
- 306- Bû Yûsuf şerbetçi hâlin söyledi
H^vâce ol dem nîm-tebessüm⁵¹ eyledi
- 307- H^vâce bir kıymetlü gevher çıkarur
Dir bunı vir hâtemiñi al getür
- 308- Getürür şerbetçiye varınca ol
Almazam bunı diyü atar fuzûl
- 309- Getürür h^vâcesine dir almadı
Ġalibā ol kıymetini bilmedi
- 310- H^vâce dir şerbetçi ne bilsün şikār
Al bu dem taşı filān şarrāfa var

⁵⁰ söz: sözi M.(Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁵¹ nîm: nim M.

- 311- Vardı şarrāfa virür ağır bahā
Toldurur kīseyi altunla şehā
- 26 312- Getürüp h̄vācesine virür o dem
H̄vāce dir gördün mi oğul çekme ğam
- 313- Ne bilür şerbetçi ol seniñ gevher
Bilür ancak gevheri cevherci er
- 314- Var bu deñlü nuşhumı sen eyle güş
Diğkat eyle taşşıl-i ğilme duruş
- 315- H̄vācesiniñ sözlerin mengüş ider
Eksik olmaz dā'imā derse gider
- 316- Bir cehūd var idi dünyalıkda bay
Yapdırır Şeddād-veş yüksek sarāy
- 317- Ol bināsı vāsī' olmak çün dirāz
Cāddeden içerü alurlar biraz
- 318- Geçer iken Bū Yūsuf ol aradan
Söyleden haq sözi elbet Yaradan
- 319- Dir yaparsın bu sarāy muhkem velī
Tarladırsın ey cehūd sen bu yolu
- 320- Bakdı gördi Bū Yūsuf bir hırka-püş
Ne diyüpsin dir aña efsāne boş
- 321- Geçdüğü dem maḥfeñ⁵² işbu aradan
Ol dem içre buyurup yıkdurasan
- 322- Dönmedi hiç Bū Yūsuf varup gider
Görelim dir Qādir ü Qayyūm n'ider
- 323- Vardı taşşile duruşdı key katı
Bū Hanīfe'niñ irişdi ğāyeti
- 324- Koyıcağ mevti visādeye o ser
Otururlar karşusunda ser-te-ser
- 27 325- Her vaşiyetin idüp ol dem tamām
Gāhī bir efkāra talar ol imām
- 326- Bir kelām dir Bū Yūsuf diñler o hāl
“Lebeni'l-vaṭvāt ke-meniyyi'r-ricāl”⁵³
- 327- Bū Yūsuf güş itdi nādirün bu söz
Bildi kim qalmış gönülde bu rumüz

⁵² maḥfeñ: maḥfen M.

⁵³ “Yarasanın sütü erkeğin menisi gibidir.” anlamındadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 328- Müşkilâtdan⁵⁴ kımayup dimiş tamâm
İhtitâm-ı 'ömre kalmış bu kelâm
- 329- Pes ta'accüb kıldılar gû-hâlde bu
Ne münâsib ğayrı bir güftâr-ı gû
- 330- Lâzım iken âyet-i Raḥmet-maḳâl
Bilmediler ḥikmet-i Haḳ Zü'l-Celâl
- 331- Bilmediler ol Ebû Yûsuf bilür
Şafḥa-i dilde yazup tekrâr kıılır
- 332- Döndürüp dergâh-ı Mevlâ'ya yüzün
Ḥatm kııldı ol şehâdetle sözün
- 333- Teslîm-i rûḥ eyledi anda hemîn
Raḥmetu'llâhi 'aleyhim ecma'in
- 334- Zâr-ı giryân eyleyüp etbâ'-ı yâr
Çâre ne olunca emr-i Kird-gâr
- 335- Techîz ü tekfîn idüp ol gün yine
Muḥterem indirdiler anı sine
- 336- Âh ölüm ammâ ki fevti⁵⁵ 'âlimiñ
Mevt-ile düşvâr bu ḥâli 'âlemiñ
- 337- 'Âlimiñ mevtiyle bu dünyâ ḥarâb
Olısar dir ol Resûl-i müsteṭâb
- 28 338- 'Âlimiñ her bir kelâmı incüdür
Câhiliñ her bir sözi cân incidir
- 339- 'Âlimiñ câhille mişli oncadır
La'l-yâḳût seng ile bir seng-i ḥâr
- 340- 'Âlim-i ḥaḳ cehl-i a'mâya sebep
Eylemişdir kııl başiretle ṭaleb
- 341- 'Âlimiñ her sözi zevḳ u şafâ
Az olur câlilde belki hep cefâ
- 342- Ḳurdı her mîzân 'ilm-içün selef
Dü-cihânda oldılar ḥayru'l-ḥalef
- 343- Cādde-i şer'î idüp bize yesîr
Çâh-ı cehl üzre ḳurup muḥkem cisir⁵⁶
- 344- İtdiler dünyâyı 'ilm-ile âbâd
Bü Yûsuf İmâm Muḥammed ḥüb-nihâd

⁵⁴ müşkilâtdan: müşkilâtından M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁵⁵ fevti: fevt M. (Anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁵⁶ Kelimenin aslı "köprü" anlamına gelen Arapça "cisr" kelimesidir. Vezin gereği bu şekilde kullanılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 345- Cümle gizlü sırrı idüp âşikâr
İctihâdda duruşup leyl ü nehâr
- 346- Kıldılar ‘ilm-ile rüşen ‘âlemi
Urdılar cehle cerâhat merhemi
- 347- Sa‘ylerin⁵⁷ maqbûl idüp meşkûr ide
Raḥmet-i pâyân ile mesrûr ide
- 348- Diñle bu sözlerim ey kân-ı hüner
Vireyim imâm Bû Yûsuf’ dan ḥaber
- 349- Baḥr-ı ‘ilme şöyle ğavvâş oldı ol
Ma‘rifetden dürr-i yektâ buldı ol
- 350- Bû Ḥanîfe’ den olan perverde ḥaş
Nicesi bulmaz cehâletden ḥalâş
- 29 351- Ma‘rifet kânında bir cevher idi
Sırr-ı esrâr ma‘den-i gevher⁵⁸ idi
- 352- Ol zamânda gerçi ‘âlim çoğ-idi
Ol imâmın gibi kâmil yoğ-idi

<12. Menkıbe>

- 353- Ol ‘aşır⁵⁹ Bağdâd ḥalîfesi diger
Şâh-ı Hârûn⁶⁰ Reşid idi meger
- 354- Olmış idi⁶¹ ‘adl-ile Bağdâd âbâd
Sâyesinde ehl-i ‘ilm olmuş güşâd
- 355- İttifakâ bir gün ol şâh-ı penâh
Yürür iken ol sarây içre nâ-gâh
- 356- Bir qaravaş çıkdı pervâz eyledi
Dürlü şîveler ile nâz eyledi
- 357- Kıldı ol dem nefsi-i levvâme ğulûv
Tutdı elin çekdi bir dem ilerü⁶²
- 358- Düşdi ḥalvet hem muḥabbet araya
Fikr ider benim degil bu cârîye
- 359- Çekdi elin nâdim oldı bu işe
Eyleyüben bu günâha endîşe

⁵⁷ sa‘ylerin: say‘ M. (Vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁵⁸ gevher: gevheri M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁵⁹ Kelimenin aslı “‘aşır”dır. Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

⁶⁰ Hârûn: Harûn M.

⁶¹ olmuş idi: olmuşdı M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁶² Beyitteki kafîye kelimelerin yazılışına göre oluşturulmuştur: ایلرو - غلو

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 360- Ol meger Zübeyde Hanım'ın imiş
Revzeneden bu işi görür imiş
- 361- İtdi Zübeyde bu işden gam huşul
Gördüğü işden olur gâyet melûl
- 362- Çıkageldi çün Halîfe yanına
Vâkıf olmazdan Zübeyde hâline
- 30 363- Yapışup Hârûn⁶³ aña cânım didi
İrağ ol benden cehennemî didi
- 364- Şâh ider ben tamu ehlişem eyâ
Ey Zübeyde sen dağı boş ol baña
- 365- Kıpılayup anları ol tir ü gâzab
Oldılar bu sözlere nâdim 'aceb
- 366- Ba'zı dil eyler gedâyı bay emîr
Ba'zı dil şâhı ider bende esîr
- 367- Dil ki şâhibine bir lahza keder
Eyler anı idemez biñ düşmân er
- 368- Key peşimân [oldı] Hârûn⁶⁴ ağladı
Pür-nedâmet ile gönülün dağladı
- 369- Oturup taht üzre pes âdem şalar
Her ne deñlü var-ise 'âlim arar
- 370- Kâdî müftî hem mümeyyizler kamu
Ol sarây-ı şâha geldi rû-be-rû
- 371- Ehl-i pâye yer yerin oturdılar
Maşlahat ne birbirine şordılar
- 372- Pes Halîfe hâlini vaşf eyledi
Şâdır oldı bir haţâ-güftâr didi
- 373- Buña bir çâre buluñ şer'le⁶⁵ havâş
Bir tarîk-ile idiñ gamdan halâş
- 374- Yoğsa olur bu derünümde verem
Def' idüp dağ-ı derün eylen kerem
- 375- Cümlesi hayrân hâmüş oldılar
Bir uğurdan şanki bî-hüş oldılar

⁶³ Hârûn: Harûn M.

⁶⁴ Hârûn: Harûn M.

⁶⁵ şer'le: şer'-ile M.(Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 31 376- Virmediler bu işe bir hoş cevāb
Didiler “v’ allāhū a‘lem bi’ş-şavāb”⁶⁶
- 377- Didi Hārūn⁶⁷ Bū Hanīfe’den giri
Ka[ld]ı mı şākirdlerinden hīç biri
- 378- Didiler vardır biri dervīş fetā
Hırka-pūş gelmege mevķūf ruḥṣata
- 379- Didi şāh ol daḥı gelsün araya
Bāşed ura merhemi ğam yaraya
- 380- Varuben aña didiler yā im<ām>
Pes Ḥalīfe da‘vet eyler ey hümām
- 381- Cem‘iyyetdir var çatı müşkil umūr
Hep vücūh anda sizi daḥı oḡur
- 382- Vākıf olup Bū Yūsuf kıldı ḥesāb
Bu umūra buldı göñlünde cevāb
- 383- Koyuben ol dem kitābın yengine
Giydi hem köhne-‘abāsın egnine
- 384- Meclis-i şāha varup virdi selām
Kılmadı ehl-i mecālis iltiyām
- 385- Kaḡu yanında bulur yer oturur
Diñlenür pes görelim dir ne dinür
- 386- Didiler kim ey Ebū Yūsuf işit
Şāhımızıñ müşkili vardır ğuş it
- 387- Bilüben şāyed viresin bir cevāb
Şer‘e taṭbīk olarak rāh-ı şavāb
- 388- Bū Yūsuf dir bu oturduġum mekān
Müftüler yeri degildir bī-ġümān
- 32 389- Şāh buyurdu kıl kerem şadra otur
Kıl taşaddur derdime dermān yetür
- 390- Didi şāhım itmediñ sen hīç ġünāh
Söyledüġin daḥı ġüftār-ı tebāh
- 391- Cümleñiz ġuş eyleyin ‘ālim ḡavās
Şāh behiştī ṡamudan buldı ḡalāş
- 392- Didi anlar pes göyünüben özi
Ne delīl ile idersin bu sözi

⁶⁶ “Doġrusunu Allah bilir.” manasındadır.

⁶⁷ Hārūn: Harūn M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 393- Bū Yūsuf bir hūb āvāz-ile ‘ayān
Oğudı bu āyet-i bürhān hemān
*“ve emmā men-ḥāfe mekāme Rabbihī ve
nehe’n-nefse‘ani’l-hevā fe-inne’l-ceḥīme
hiye’l-me’vā”⁶⁸*
- 394- Menhiyātdan eylediler ictināb
Olırsardır ‘ākıbet cennet-me’āb
- 395- Ey müderris müftīler ne olduñuz
Bu kolay işde katı buñalduñuz
- 396- Der-‘akāb taḥtdan inüp [şāh]pür-sürür
Tutuben destine taḥta çıkarur
- 397- Meclis ehl-i ḥāzır iken rāy-gān
Sükkerī ḥelvā getürdiler hemān
- 398- Pād-şāh altun kaşık ile eyār
Ol imāma kendü eliyle şunar
- 399- Geldi ḥıl‘at fāḥirāne kat kat
Giydürür kendü eliyle hūb-şifāt
- 400- Virde Bağdād kādīlığın hem aña
Ehl-i meclis kaldılar aña toña
- 33 401- Hem Zübeyde Ḥanım’a müjde olur
Şanki ölmüşdi o gün zinde olur
- 402- Oldı ol deñlü seḥā-yı Ḥātemī
Buldı ḥāsıd cāhil anda mātemi
- 403- Ḥānesine nice ni‘met göndürür
Zeyni mücevher ata hem bindürür
- 404- Ta‘zīm-ile tekrīm-ile şāh hemān
Göndürür ḥānesine olur revān

<13. Menkıbe>

- 405- Geçdi bunuñ üzerine az zamān
Vāki‘ oldı yine bir iş key yaman
- 406- Şāh ile Zübeyde Ḥanım bir gice
Yatuben uyandılar çün irtece
- 407- Tırdılar yataklarından ikisi
Gördiler döşekde ādem menīsi

⁶⁸ “Kim de Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoysa, şüpsesiz, cennet onun sığınağıdır.”, Nazi’at 79/40-41. (Halil Altuntaş-Muzaffar Şahin, Kur’an-ı Kerim Me’ali, DİB Yay., Ankara 2006.)

- 408- Baqdılar birbiriniñ yüzlerine
Şāh gāzabdan dem geçer gözlerine
- 409- Bu tehevürden⁶⁹ Zübeyde gül yüzi
Kızaruḡ key şanki göynedi özi
- 410- Şāh ider Zübeyde'ye kem-endīşi
Bu yatağa gelmiş elbet bir kişi
- 411- İttifākā olmadık biz ihtilām
Vākı'an gelmiş durur aḡyār ḡām
- 412- Çıkdı şāh taşra oturur turş-rū
Oḡur enderūn aḡaların ḡamu
- 34 413- Bu işe şabr u taḡammül itmedi
Söyledi esrārını ketm itmedi
- 414- Düşmüşem efkār-ile key teşvīşe
Ey nedīmlerim çalışın bu işe
- 415- İrdüremezsiz⁷⁰ şāhīḡa bu işi
Ḳatlı idem bugünde yetmiş biñ kişi
- 416- Çün sarāydan taşraya çıktı rumüz
Şehr-i Bağdād ser-te-ser oldu bu söz
- 417- Hışm-ı şāhānīden idüp key ḡazer
Şehr içi ḡavfla oldu pür-keder
- 418- Yer yerin müftī müderris rāy-gān
Ol sarāy-ı şāha oldılar revān
- 419- Ba'zılar hışm-ı Ḥalīfe'den ḡazer
Eyleyüp nefretle şavuşur gider
- 420- Çün tururlar meclis-i şāha ḡāmūş
Pes İmām Yūsuf bunu eyledi ḡūş
- 421- Meclis-i şāha varup virdi selām
Eyledi ta'zīm-ile cümle ḡıyām
- 422- Geçüp şadra oturduḡı zamān
Cümle añā muntazır ehl-i dīvān
- 423- Didi şāhım gel kerem ḡıl turalım
Yataḡ oḡasına bir dem varalım
- 424- Pād-şāh itdi ḡoş olur ne güzel
Der-ʿaḡab tırdı yerinden fi'l-ʿacel

⁶⁹ tehevürden: tehevürden M.

⁷⁰ irdüremezsiz: irdüremezseñiz M. (Vezin gereḡi bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 425- Tırdı iznen⁷¹ ehl-i meclis hem yine
Geldiler cümle yataç otaşına
- 35 426- Gördiler turur yerinde ol döşek
Bir tarafda tökülüp menî-i şek
- 427- Muntazır iken kamu ehl-i dîvân
Ya 'aceb kime olur sū-i gümân
- 428- Hep Ebū Yūsuf'a olurdu niğāh
İnşā'allāh eyler hāl iştibāh
- 429- Saḳf-ı sarāya dönüp yüzüñ hemān
Gördi şeb-bāreyi⁷² kılmış āşiyān
- 430- Didi şāhım cümleñiz bakup görüñ
Def-i şübhe tayyib-hātır ol bu gün
- 431- Gördiler toğrı döşek hizāsına
Nerd-bānla çığdılar lānesine
- 432- Āşiyāndan yarasayı aldılar
Memesinden tökülür sūt gördiler
- 433- Er kişi menīsi gibi şiri var
Gördiler bu işi cümle āşikār
- 434- Halk çıkar hep 'arz otaşına yürür
Şāh imāmla tahta bile oturur
- 435- Bir beşāret oldı halk içre o gün
Beñzemez ol güne bayrām ne düğün
- 436- Hem dahı tabl-ı beşāret urdılar
Ehl-i Bađdād şan yeñi cān buldılar
- 437- Gūyā yetmiş biñ cān olundu āzād
Halk-ı 'ālem oldılar gamdan āzād
- 438- Vākı'ā bir mes'eale için eyār
Oldı şehriñ halkı cümle teng ü dar
- 36 439- Kıldı mes'eleyi⁷³ ol imām küşād
Bildiler ne deñlü var 'ilminde dād
- 440- Defter olmuş ol sebep üç⁷⁴ güne⁷⁵ çaḳ
Mektebe virildi yetmiş biñ uşāḳ

⁷¹ Nüşhada kelimedeki "tenvin" işareti bulunmamaktadır.

⁷² şeb-bāreyi: şeb-pāre M. (Vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁷³ mes'eleyi: mes'eale M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁷⁴ sebep üç: üç sebep M. (Kelimelerdeki yer değişikliği sayfanın üst derkenarında belirtilmiştir.)

⁷⁵ güne: günāna M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 441- Biz gelelim Ebū Yūsuf hālîne
Giydi rif'at tâcını hoş başına
- 442- Giydürüp nev-fâhireler egnine
Mâl-i bî-pâyân iletüp ivine
- 443- Bindürüp bir maḥfe-i şāhânına
Bîñ kadar ḥuddām katar hem yanına
- 444- Taşra kapuya degin bile yürür
Böyle iḥtişâmla yola urur
- 445- Yakın olunca imāmîñ⁷⁶ ivine
Uğradı yol ol cuhūd sarāyına
- 446- Maḥfe geçmez oldı ṭaralmış soḡak
Dir imām var ḳavlimiz anıñla ḥak
- 447- Ol bize dimiş durur ḳavli bütün
Maḥfeñiz geçmeyecek emr it yıkın
- 448- Hedme emr eyledi anı o ḥāl
İtdiler bir sâ'at içre pây-māl
- 449- Geçürüp maḥfeyi⁷⁷ alup gitdiler
Tā Ebū Yūsuf ivine yitdiler

<14. Menkıbe>

- 450- Görelim ḥammāmıncınıñ ḥālî nice
Zengîn olmış ḡāyetî mün'im ḥ'āce
- 37 451- Fānî dünyāda bir eksikligi yoḡ
Lîki göñül şāhınıñ meyvası yoḡ
- 452- Bu fenā⁷⁸ noḡşānlığından yoḡ velî
Bunanmış yoḡ oḡlı bükülmüş beli
- 453- Bir oḡul ister Ḥudā'dan her zamān
Kendüden girü ḳala ola nişān
- 454- Ḥak virür ḥatunınıñ ḥamli olur
'Ahd ider ger toḡduḡı oḡlan olur
- 455- Kırk ḳarış boyı olarak⁷⁹ bir öküz
İdelim ḳurbān olursa oḡlumuz

⁷⁶ imāmîñ: imāmın M.

⁷⁷ maḥfeyi: maḥfe M. (Vezin gereḡi bu şekilde okunmalıdır.)

⁷⁸ fenā: fānā M. (Vezin ve anlam gereḡi bu şekilde okunmalıdır.)

⁷⁹ olarak: olarak M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 456- ‘Avn-ı Yezdân eyledi hamli zuhûr
Geldi bir oğlan zuhûra yüzi nûr
- 457- Tebşîr olundı hammâmcı oldı şād
Fānî içre oldılar hoş murād
- 458- Şimdi lâzımdır ‘aķîķa zebh ola
Lîki lâzım kırķ arış boyı ola
- 459- Var hammâmcıda hazîne akçe çok
Virür ammā ol öküz bir yerde yok
- 460- Ol öküz ađrınca virür sîm ü zer
Bu şıfat öküz bulunursa eger
- 461- Hıavf ider bulmaz isem ger hayfā
Bulmam oğlum nûr-ı dîdemden vefā
- 462- Varuben müftî müderrislere ol
Tā ki şer‘ide bu nezre bula yol
- 463- Hîç biri bu mes‘eleyi bulamaz⁸⁰
Yol bulup bu müşkili ĥal idemez
- 38 464- Didiler aña İmām Yūsuf var
Ol durur müşkil-güşā her ne ki var
- 465- İztırārî varur anıñ yanına
İrmek için derdiniñ dermānına
- 466- Şerm-ile varup aña virür selām
Didi geldim saña çāre yā imām
- 467- Gerçi ‘indinde seniñ şermindeyim
Cümle vārımla saña ben bendeyim
- 468- Neźrimiz var bu şıfatda bir baķar
Bulmađa yok çāre ey kân-ı hüner
- 469- Ėayrı bir çāre bul ey ehl-i kemāl
Cümleten mālım saña olsun ĥelāl
- 470- Pes imām didi eyā hammâmcı er
Gālibā kim sende çok var sîm ü zer
- 471- Yatırım tōk sîm ü zer tā gōmülem
Ba‘dehū bu müşkili baķup bulam
- 472- Rāzı hoşnūd oluben ive varur
Yükleyüp hammāllara alur gelür

⁸⁰ Kelime “bil-” filinden hareketle “bülemez” şeklinde de okunabilir.

- 473- Pes imâmın didüğinden dağı çok
Ma'mûr olunca dek o hâtır şunuk
- 474- Nişfini ayırdı mâlin ol imâm
Tâlib-i 'ilimlere virdi tamâm
- 475- Nişfini efkarlara miskînlere
Oldı bir yıl deñlü kuvvet anlara
- 476- Didi imâm bir öküz buluñ hele
Ol uşak qarışla kırk qarış ola
- 39 477- Zebh kıl nezr-i 'aķıkaya bedel
Vardı ân-ı sâ'at içre fi'l-'acel
- 478- Buldı uşak arşınca gāv⁸¹ nice
Bir 'azîm kıldı ziyâfet o gice

<15. Menkıbe>

- 479- Şimdi şerbetçi 'aceb ne hâldedir
Hâli key hoş gönli cem'-i mâld<a>dır
- 480- Hüzni yok nev-reste bir hâtûnı var
Gönli şādī dā'imā oynar güler
- 481- Nefs-i emmâresine uymış turur
Şîve nâzdan haz ile gönli⁸² sürür
- 482- Bir gice hâtûnı kec-hüyü tutar
Nâz şîve eylemez varır yatar
- 483- Zevci dir hiç nâz u şîve itmediñ⁸³
Bu gice gönümüzü şen itmediñ
- 484- N'oldı saña itmisin hiç cilve nâz
Zor-ile er gülüşür oynar biraz
- 485- Hâtûnı dir boş cefâ itme baña
Oynayup gülmem bu gice ben saña
- 486- Er ide<r> kim güldürürem seni ben
Hâtûnı dir gülmezem biñ söyleseñ⁸⁴
- 487- Er ider güldürmez-isem şubha çaķ
Boş olasın diyüben virdi talaķ

⁸¹ gāv: gāv M.

⁸² ile gönli: ايلكورکلی M. (Vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

⁸³ itmediñ: itmedin M.

⁸⁴ söyleseñ: söylesen M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 488- Hâtûnı dir güldüremezsen eger
Didüğün⁸⁵ gibi ola benden diger
- 40 489- Girdi İblîs ara yere key ‘anā
Zenleriñ⁸⁶ kec-ğūyı İblîs’den fenā
- 490- Şimdi zenler İblîs’e key kıl durur
Bir sâ‘at isterse yüz kez güldürür
- 491- Er ü ‘avrat ayrılığın key siver
Fitneye bā‘iş olan işe iver
- 492- Nefsine mağbūn olan bî-şerm ü ‘ār
Hâtūnıñ⁸⁷ güldürmeye çāre arar
- 493- Her ne deñlü gülecek iş ider er
Ol nigāra eylemez zerre eşer
- 494- Şīve nāzdan uşanup yalvarır
Kıl tebessüm inşāf eyle yalvarır
- 495- Gülmege⁸⁸ komaz anı Şeytān-ı bed
Zen ‘inādı belki Şeytān’dan eşed
- 496- Zevci dahı bildi hātūn namzını
Göñle kōmış ferāgat-ı zevci
- 497- N’idesini bilmedi ol er hemīn
Tıruben bir kūşede ağlar hazīn
- 498- Didi göñlünde ‘aceb kıldım nā-çār
Key katı düşvār işe oldum dūçār
- 499- Varayım İmām Yūsuf yanına
İre em derdimiñ dermānına
- 500- Yoğsa şubh olunca işim zār olur
Pes ölümdeñ baña bu iş ‘ār olur
- 501- Yakın idi kōmşuluğda o imām
Varuben dağ eyledi bābın tamām
- 41 502- Tırdı imām kapuya kıldı güzār
Gördi kapuda tırur şerbetçi er
- 503- Didi imām n’oldı saña yā ‘aceb
Nīm ü şeb kapuyı kağmağa sebeb

⁸⁵ didüğün: didüğün M.

⁸⁶ zenleriñ: zenlerin M.

⁸⁷ hātūnıñ: hātūnıñ M.

⁸⁸ gülmege: gülmege M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 504- Didi düşdüm ıztırāba key hemān
Gemişem apuna āre el-amān
- 505- Ayrılırsam ger nigārimdan eger
Dünyā baña teng olur hep sīm ü zer
- 506- Diñledi ol kişiniñ hālin imām
Didi var git iviñe dime kelām
- 507- Var uyutma sen uyanık o anı
‘Avn-ı Yezdān buluram dermānını
- 508- Vardı kişi ivine epsem urur
Gāh hay aqlar ‘avratına yalvarur
- 509- Bu yañadan ol imām varur hemān
Bacadan bacaya ol ive yaın
- 510- Pencereniñ yanına varup hemān
Hoş güzel şavt-ile oudı ezān
- 511- Ol ezān üni ü hātūna irür
ahaha ile hemān öri urur
- 512- Didi gördün mi şabāh oldu nice
Güldüremediñ beni sen bu gice
- 513- Zevci dir güldüñ nice gülmek gerek
Gülmek olmaz daı bundan yigirek
- 514- Didi hātūn şartımız seniñle uş
Şubha dek gülmemek idi oldu hoş
- 42 515- Kişi dir cānım şabāha haylī var
Şınmadı bu şartımız vazgeç nigār
- 516- Hātūnı dir geçdi fırsat hoş merām
Baña yaın gelme kim olduñ harām
- 517- Badı sözde ‘avrat ögin alamaz
Bildi ‘avrat-ilebaşa varamaz
- 518- Dir gidelim onşuluğa ey yāre
Bā-uşuş İmām Yūsuf ‘ārif ere
- 519- Rāzı oldu bu söze ol dem hemān
Şübhesi yok ünkü işitdi⁸⁹ ezān
- 520- Geldiler İmām Yūsuf hāzır durur
Bunlarıñ⁹⁰ işlerine nāzır durur

⁸⁹ işitdi: işdi M.

⁹⁰ bunlarıñ: bunların M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 521- Kıpuya dağ itdiler geldi imâm
Didi n'eylersiz gice ne var merâm
- 522- Mâcerâ⁹¹ müdde'iyeye zen naql ider
Ezân oğundi şabâh yoğ dir bu er
- 523- Nîm-tebessüm birle zen efsânına
Üç sâ'at var dir şabâh ezânına
- 524- Zen 'inâd-ile nizâ' itdüğü⁹² dem
Ta'zîr-ile koğdı kıpudan o dem
- 525- Beyhûde lâğ ile dil efsânını
Gördiler âhîr imâm ihsânını

<Tetimme-i Kitâb>

- 526- Şimdi nâdirdir ki bir 'âlim kişi
Uydura şer'e ferâsetle işi
- 527- Rağmet ide rûh-ı pâklerine⁹³ Hağ
Yağa rağmet sinlerine haşre çak
- 43 528- Bizlere göstürdiler râh-ı şavâb
Yürürüz anda ilâ-yevmi'l-hisâb
- 529- Ol Resûlün hürmetine yâ Rağîm
Kim bize bildirdi râh-ı müstağîm
- 530- Âl ü evlâd hürmet-içün yâ Mu'în
Kim bizim çün⁹⁴ kurdılar hağlü'l-metîn
- 531- Yâr-ı aşhâb hürmetine yâ Hudâ
Râh-ı şer'e kıldılar cânlar fedâ
- 532- Hem dağı aşhâb etba' hürmeti
Kıldılar izhâr şer'î sünneti
- 533- İ'tikâdda hem 'amelde yâ Hudâ⁹⁵
Sözlerinden eyleme bir dem cüdâ
- 534- Mâlikî mezheble Şâfi' Hanbelî
İ'tikâdda ittifağ oldu haylî⁹⁶
- 535- Her biri râh-ı şavâba sa'y ider
Şer'ide ba'z ihtilâf itmez keder

⁹¹ mâcerâ:mâcerây M.

⁹² itdüğü: itdüğü M.

⁹³ pâklerine: bâklerine M.

⁹⁴ çün: için M.(Vezin gereğı bu şekilde okunmalıdır.)

⁹⁵ Hudâ:Hudâ M.

⁹⁶ haylî: haylî M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 536- Kōmadılar ŧūbheyi def' itdiler
Nūr idüp zūlmet-cihāmı gıtdiler
- 537- Geldi andan tābī'ine tābī'in
ŧaldılar afāka tāb rūy-ı zemīn
- 538- Ehl-i sūnnet ve'l-cemā'at izlerin
İttifākā taŧdīk itdi sōzlerin
- 539- Mezheb-i bātıla haqkı fark idüp
Ser-te-ser ġarbī fenāyı ŧarq idüp
- 540- Kūrdılar eyvān-ı ŧer'i key yüce
Tīġ-ı zaħmı bātıla⁹⁷ urup nice
- 44 541- Fırka-yı nāciye izin buldılar
Mezheb-i sārīrlerinī sūrdiler
- 542- Eyler-idi anlar dā'imā cidāl
Kōmaz-idi nāciyede kīl u kāl
- 543- 'Ādeti⁹⁸ 'ālimleriñ evvel-zamān
Bātılı 'ad eyliyorlardı yaman
- 544- Dōnmeyen bātıl-ı cūdā kulu çok
Rū-zemīnden⁹⁹ cismiñ iderlerdi yok
- 545- Ey birāder vararaq¹⁰⁰ iŧbu zamān
Mezheb-i bātıl türemiŧdir yaman
- 546- Ĥamdüli'llāh bu diyārda yok olar
Mezheb-i nācīleriñ yüzi güler
- 547- ŧāhımıza vire kuvvet Müste'ān
Tīġ-ı nuŧret ire tā ŧāh-ı İrān
- 548- Muhtelif oldı mezāhib ol diyār
Arasında nāciye 'āciz dūçār
- 549- 'Avn-ı Ĥaq olursa nuŧret pāy-dār
ŧāhımız nāciyeye virür karar
- 550- Ol mezāhib iħtilāf eridir
Çünki andan nāciyeye sārīdir
- 551- Ref' olunca dār-ı İslām'dan melāl
Tīġ-ı İslām'dan kaçār idi kıral

⁹⁷ bātıla: bātıla M. (Anlam gereġi bu ŧekilde okunmalıdır.)

⁹⁸ 'ādeti: 'ādet M. (Vezin gereġi bu ŧekilde okunmalıdır)

⁹⁹ Kelimenin aslı "rūy-ı zemīn"dir. Nūshada vezin gereġi bu ŧekilde kullanılmıŧtır.

¹⁰⁰ vararaq:vararak M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 552- Nitekim ol Fahr-ı ʿâlem buyurur
Bu hadîşle¹⁰¹ ümmetine tıyurur
- 553- Mezheb-i bâtıldan her kim bir eri
Ref'e bâ'ış olsa ol müfsid seri
- 45 554- Hüb olur yetmiş küfür katlı itmeden
Onca ecir olur ref' itmeden¹⁰²
- 555- Hem didi ehl-i fesād olduğu dem
Emrim üzre kim olur sâbit-kađem
- 556- Emr ü nehy söyleyüp iden edâ
Yüz şehîd ecrin virür aña Hudâ
- 557- Bu hadîşe mu'tekid isen eger
Söyle dâ'im emr ü nehy vir haber
- 558- ʿİlmi neşr it söyle halka ol saħî
Meyvesiz ağaç gibi olma aħi
- 559- Farz-ı ʿayn oldı¹⁰³ saña pend eylemek
İlverür bu fânîye fend eylemek
- 560- Saña da'vâcı olur ʿilmiñ soñra¹⁰⁴
İleticek seni ol demde gûra
- 561- Ger dilersen kabrin içinde çırağ
Şem'ci ʿilmi gice gün fânîde yağ
- 562- Farz olan beş vaqt namâzdan soñra yek
Nâfileden nuş u pendîñ yigirek
- 563- Emr-i ma'rûf cümleden elzem ehem
Bâ-ħuşuş bu zamân echel ümem
- 564- Ehl-i tüccâr olmuş erbâb-ı fağîh
Sâ'iri câhil ħamağatdan sefîh
- 565- Şimdi ʿâlim kaydı nâm-ı iştiħâr
Zümre-i ħâşa tefevvuğ derdi var
- 566- İmdi her fende olan kâmil özi
Ya riyâset¹⁰⁵ ya niyâbetde gözi

¹⁰¹ hadîşle: hadîş-ile M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

¹⁰² İtmeden: itmede M. (Anlam ve kafiye gereği bu şekilde okunmalıdır.)

¹⁰³ oldı: oldu M.

¹⁰⁴ soñra: şora M.

¹⁰⁵ riyâset: riyâsetde M. (Vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 46 567- Ol riyâsetde daħı pāye¹⁰⁶ ider
Ya nice ħalka o nuş u pend¹⁰⁷ ider
- 568- Teşîr itmez¹⁰⁸ söylese ol daħı pend
Kor mı nuşha ġā'ile-yi kūy u kend¹⁰⁹
- 569- İlmine cāmîl olan cārif taķî
Göñline düşmez riyâset maţlûbı¹¹⁰
- 570- Vararak revnaķ bulur cilmî daħı
Nuş u pend itmekde göñli key seġî
- 571- Nesne maţlûb eylemez nuşha bedel
Böyle cālimler urur dîne temel
- 572- Ol ki dünyā ħaşılı pendî anıñ
Görmedim ki ola teşîri anıñ
- 573- Öyle cerrār kendini boş yormasun
Beyhüde ħalk aña nesne şormasun
- 574- Pend ü nuş u olan rızāu'llāh işi
Her kelāmdan bin eşer bulur kişi
- 575- cĀmme-i nāsa anıñ nefî deġer
Dāmenin tut mürşid ararsan eġer
- 576- Şāġ-ı pür-müşmir odur der bārını
Bulmaķ istersen cinān gül-zārını
- 577- Nuş u pendim ħaşşaten oġlum saña
Güş kıl pendimi baķma her yaña
- 578- Kār-ı fānî şuġlını göñlinden at
Zümre-i cālimlere kendiñi ķat
- 579- cİlm-i nāfi c taġşîline ceġd kıl
Menhiyātdan yum gözün key zühd¹¹¹ kıl
- 47 580- Nefs-i su'cān-ile her dā'im uruş
Meyve-yi cilmî düşürmeġe duruş
- 581- Bū Ĥanîfe pendî gibi sen eyār
Bū Yūsuf teg sözi ķıl güş-vār
- 582- Gö<r> nice noķşānlıġa şabr eyledi
Gördi ķarlık nefsine cebr eyledi

¹⁰⁶ pāye: pāye-bend M. (Vezin ve anlam gereġi bu şekilde okunmalıdır.)

¹⁰⁷ pend: bend M.

¹⁰⁸ itmez: eylemez M. (Vezin gereġi bu şekilde okunmalıdır.)

¹⁰⁹ kūy u kend: kūy-ı kend M.

¹¹⁰ maţlûbı: maţlû M. (Vezin ve kafiye gereġi bu şekilde okunmalıdır.)

¹¹¹ zühd: zühdî M. (Beytin birinci mısraındaki "ceġd" kelimesi dikkate alındıġında bu şekilde okunmalıdır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- 583- [Buldı âhir devlet-i pâyendeyi
Tâ kıyâmet Raḥmet-i âyendeyi]¹¹²
- 584- Öyle zıkr olmaz isimleri edâ
Raḥmetu'llâh diye bay u gedâ
- 585- Sen daḥı uy anlarıñ sözlerine
Çıkma yoldan toḡrı git izlerine
- 586- İstinâd it şer'ide eyle imâm
İt muḥabbet cümleye temmü'l-kelâm
- 587- Ol Ḥabîb'iñ ḥürmetine yâ İlâh
Mergüb it sözlerimi itme tebâh
- 588- Setr kııl 'aybım sözimde ger ḥilâf
Bulunursa cümlesin eyle mu'âf
- 589- Ey Ḥudâ sa'yimi meşkür eylegil
Setr idüp 'aybımı mestür eylegil
- 590- Bundan özge yoḡ bize ḥayrât ḥasen
Bu daḥı kim luḡf raḥmet eyle sen
- 591- Raḡb u yâbis naḡl ile şâyi' dile
Anı yazdık¹¹³ söylenen meşhûr eyle
- 592- Naḡl olupdur mu'teberdir bilmezüz
Söylenen söz sū'i zan itmezüz
- 48 593- Söz ola ḥalka andan intifâ'
Câ'iz olur eylemek nazm-ile şâ'¹¹⁴
- 594- Çün bize güftâr-ı nazm ehvence kâr
Neşr-i nazm itmegi kıldım ihtiyâr
- 595- Kim ki 'ayb-ı nazmı setr ide bu gün
Setr ide biñ 'aybın Ḥaḡ yarınki gün
- 596- Her 'uyübı setr ider kâmil olan
Her rekîkikeşf ider câhil olan
- 597- Merd olan baḡmaz¹¹⁵ bu kârıñ 'aybına
Dir güzel olmuş bu kârıñ 'aybı ne
- 598- Ḳul olanda söz ola mı 'aybsız
Olur ancak Ḥaḡ kelâmı 'aybsız

¹¹² Beyit sayfanın üst derkenarında bulunmakta olup yeri ok işaretiyle gösterilmiştir.

¹¹³ yazdık: yazdık M.

¹¹⁴ Kelimenin aslı "şâyi'"dir. Vezin gereği kısaltılarak kullanılmıştır.

¹¹⁵ baḡmaz: çaḡmaz M. (Anlam gereği bu şekilde okunmalıdır.)

- 599- Kıl işi ‘işyân-ile nisyândır
Hakḳ’a yâr eşer olan ihsândır
- 600- Rabbenâ kıl ‘avnîni her dem yesîr
Keşf ola ḥal olmağa kâr-ı ‘asîr
- 601- Hem [bu] nazmım bâ‘is-i mağfûr kıl
Ḥüsni ḥâtemle bizi mesrûr kıl
- 602- Vâlideynimizi üsdâzımızı
Akrabâ¹¹⁶ <vü> cedd insânımızı
- 603- Raḥmetiñ bir kaṭresiyle yâ Şekûr
Cümleye kıl ‘afv¹¹⁷ u raḥmet yâ Ğafûr
- 604- Rûz-ı maḥşer olıcak¹¹⁸ yevmü’t-tenâd
Kıl Şerîfî müznibi nârdan âzâd
- 605- Olmağ-ıçün ḥâşıl-ı maḳşad merâm
‘Aşḳ-ile di e’ş-şalâtü ve’s-selâm

49 “*Server-i kâ’inât ve mefḥar-i mevcûdât Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât*
Server-i enbiyâ ve şefî‘-i rûz-ı cezâ Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
Resûlü’s-seḳâleyn ve şâhib-i kâbe kavseyn Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
Resûlü’s-seḳâleyn ve şefî‘-i men fi’d-dâreyn Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
İmâmü’l-kibleteyn ve nebiyyü’l-ḥaremeyn ve ceddü’s-sibteyn Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
İmâmü’l-maḳâmeyn ve nebiyyü’l-ḥarameyn ve ceddü’l-ḥasaneyn Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
Seyyid-i ḥayru’l-‘âlemîn ve Resûl-i Rabbü’l-Mu‘în Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
Seyyid-i ḥayru’l-ümem ve şâhibü’l-luḫfu ve’l-hümem Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
Seyyid-i ḥayru’l-beşer ve dâfî‘ü’s-şer ve’l-maḳdar Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât
Seyyid-i ḥayru’l-maḫlûḳât ve sebebü’l-m mevcûdât Ḥâzret-i Muḥammed Muştafâ-râ şalavât”

¹¹⁶ akrabâ: akrâbâ M.

¹¹⁷ ‘afv: ‘aff M.

¹¹⁸ olıcak: olıcak M.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

3. Sonuç

1. Menakıpname türündeki eserler Türk kültürü ve tarihi açısından önemli bir yere sahiptir.
2. Türün çoğunluğunu teşkil eden mensur örnekleri yanında manzum ve mensur-manzum karışık örnekleri de bulunmaktadır.
2. Dürri Manzûm, Erzurumlu Muhammed Şerîfî tarafından kaleme alınmış manzum bir menakıpname örneğidir.
3. Dürri Manzûm'un tespit edilebilen tek nüshası Milli Kütüphanede (arşiv nu.: 06 Mil Yz A 2032) kayıtlıdır.
4. Muhammed Şerîfî, eserini Osman adındaki küçük oğlunun ilme olan iştiağını artırmak için kaleme almıştır.
5. Dürri Manzûm, 12136/1821 tarihinde mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Eserde, aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbı kullanılmıştır.
6. Dürri Manzûm, Hanefî mezhebinin kurucusu Ebû Hanîfe ile talebesi İmâm Yûsuf'un menkıbelerinden oluşmaktadır.
7. 605 beytin bulunduğu eser, sırasıyla münacat konulu bir giriş, sebab-i telif bölümü, 15 menkıbe ve tetimme-i kitap mahiyetindeki bir bölümden müteşekkildir.

4. KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin, **Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar**, Fenomen Yay., Erzurum 2007.
- ALTUNTAŞ, Halil - ŞAHİN, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim Meâli**, DİB Yay., Ankara 2006.
- ARTVİNLİ, Taner, "Mehmed Şerifi ve Mevlid'i", **Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri**, Yusufeli Belediyesi Yay., İstanbul 2010, s. 459-492.
- ARTVİNLİ, Taner, "Şair Mehmed Şerifi", **Folklor / Edebiyat**, S 4-32/2002, s.333-337.
- Büyük Türk Klasikleri**, C 1, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul 1985, s. 272, 273.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar, **Ötüken Türkçe Sözlük**, Ötüken Yay., İstanbul 2007.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, MEB. Yay., İstanbul 1998.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1998.
- http://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=137733 (07.05.2013)
- KANAR, Mehmet, **Farsça-Türkçe Sözlük**, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- KİREMİTÇİ, Ferdi, "Muhammed Şerîfî ve Pend-i Gülîstân Mesnevisi", **Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri**, Yusufeli Belediyesi Yay., İstanbul 2010, s. 493-502.
- KİREMİTÇİ, Ferdi, **Muhammed Şerîfî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eğitim Anlayışı ve "Pend-i Gülîstân" Adlı Eseri (İnceleme-Tenkitleli Metin)**, Atatürk Üniversitesi SBE., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2009.
- OCAK, A. Yaşar, **Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)**, TTK Yay., Ankara 2010.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- PALA, İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ötüken Yay., İstanbul 1998.
- PARLATIR, İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yay., Ankara 2006.
- ŞENTÜRK, A. Atilla - KARTAL, Ahmet, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul 2005.
- Şerîfî Şerîf Mehmed b. Ahmed b. Halîl, **Dürr-i Manzûm**, Milli Kütüphane, Nu. 06 Mil Yz A 2032.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler / İsimler / Eserler / Terimler, "**Menâkıbnâme**" **mad.**, C 6, Dergâh Yay., İstanbul 1986.

5. Sözlük

A

- ‘ad (a.): 1. Sayma. 2. Öyle kabul etme.
- aḫi (a.): 1. Kardeş. 2. Çok sevilen kişi. 3. Arkadaş
- ‘aḫab (a.): 1. Arka. Art. 2. Bir olayın veya durumun hemen sonrası.
- aḫçe: Küçük gümüş para.
- ‘aḫīka (a.): Çocuk için kesilen adak.
- a‘lem (a.): 1. En iyi bilen. 2. Bilgin.
- ‘alem (a.): 1. Nişan, iz. 2. Damga.
- ‘āmîl (a.): İşleyen, yapan.
- ‘anā (a.): 1. Yorgunluk. 2. Meşakkat. 3. Güçlük.
- ‘ār (a.): 1. Utanma, çekinme. 2. Ayıp.
- a‘rāz (a.): 1. Felaketler, kazalar. 3. Irzlar, namuslar.
- arış: Kolun dirsekten parmak ucuna kadar olan bölümü, arşın.
- ārī (a.): 1. Arınmış. 2. Boş.
- ‘asīr (a.): 1. Güç. 2. Zor.
- ‘āṭıl (a.): 1. İşsiz. Boş. 2. Tenbel. 3. Etkisiz.
- āyende (f.): 1. Gelen. 2. Gelecek günler.
- ‘azīm (a.): 1. Büyük, yüce. 2. Çok ileri.

B

- bād (f.): 1. Nefes, soluk. 2. Rüzgâr, hava. 3. Söz, laf.
- ba‘dehū (a.): Ondan sonra.
- bādī (a.): 1. Sebeb, vesile. 2. Yaratan.
- bahā (f.): 1. Kıymet, değer. 2. Bedel.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- bağış (f.): 1. Bağış. 2. Verme. 3. İhsan.
 bâ'îş (a.): 1. Sebeeb olan. 2. Yeniden yaratan. 3. Peygamber gönderen.
 bār (f.): 1. Yük. 2. Yemiş, meyve.
 bārī (f.): 1. Öyle ise. 2. Hiç olmazsa. 3. Bir defa.
 başîr (a.): 1. Basiret sâhibi ve anlayışlı olan. 2. Kalb gözü ile gören.
 bâşed (f.): 1. Olur. 2. Ola ki.
 bay: 1. Bey, emir. 2. Zengin.
 bāzār (f.): 1. Alış-veriş. 2. Pazar.
 bed (f.): 1. Kötü. Çirkin. 2. Yaramaz. 3. Şer.
 behîşt (f.): Cennet, Adn, Firdevs.
 belī (f.): Evet.
 bend (f.): 1. Bağlanan, bağlanmış. 2. Bağ.
 bende (f.): 1. Bağlanmış olan. 2. Köle.
 bey^c (a.): Satmak.
 bey^c ü şirā (a.): Alış-veriş.
 beyān (a.): Açıklama, anlatma.
 bezl (a.): 1. Bol. 2. Esirgemedenden vermek.
 bezzāz (a.): Bez satan, manifaturacı.
 bīmār (f.): Mariz, hasta, alil.
 bū (a. ebū>bū): Baba
 buğz (a.): 1. Sevmeme. 2. Kin.
 būs (f.): "Öpen" manasına gelerek birleşik sıfat yapan son ek.
 bürhān (a.): Delil, hüccet.

C

- cahīm (a.): Cehennem'in bir tabakası.
 cāme-ḥ^vāb (f.): Uyku giysisi.
 cāy (f.): 1. Yer. 2. Makam, mevki.
 cebr (a.): 1. Kuvvet. 2. Zorlamak
 cehd (a.): 1. Fazla çalışma. 2. Azim, gayret, fedakârlık.
 cerāḥat (a.): Yaradan akan irin.
 cerrār (a.): Para toplayan.
 cevāz (a.): 1. Ruhsat. 2. Caiz olma.
 cevr (a.): Cefa, eziyet, sıkıntı.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

cidāl (a.): 1. Sözle mücadele. 2. Muharebe.

cisr (a.): Köprü.

civān (f.): 1. Taze. 2. Genç.

cū' (a.): Açlık.

cuḥūd (a.): 1. Bilerek inkâr etmek. 2. Yahudi.

cüdā (f.): Ayrılık.

Ç

çāh (f.): 1. Kuyu. 2. Çukur.

çār (f.): Dört.

çaḳ: 1. En son. 2. Zaman, çağ.

çaya: Çocuk.

çeşm (f.): Göz, ayn, dide.

D

dād (f.):1. Adalet. 2. Hak, doğruluk. 3. İnsaf.

dāfī' (f.): 1. Defeden, menedici. 2. Ortadan engeli kaldıran.

dağlamaḳ: Acısı yüreğine işlemek.

daḥı: 1. Başka, diğer. 2. Hem. 3. Hâlâ, henüz.

daḳ (a.): Vurma, çalma, vuruş.

dām (f.): Tuzak, hile.

dāmen (f.):1. Etek. 2. Kenar. 3. Taraf.

de'ḅ (a.): Âdet, usul, tarz, kaide.

derūn (f.):1. İç taraf. 2. Kalp.

dırāz (f.): Uzun.

dilīr (a.): Bahadır, cesur, yiğit.

dirīgā(f.): Yazık, eyvahlar olsun!.

divid: Yazı yazmak için kullanılan hokka ve kalemi bir arada ihtiva eden mahfaza.

dūçār(f.):1. Yakalanmış. 2. Mübtelâ.

duruşmaḳ: Çalışmak, uğraşmak.

düşvār(f.): Müşkil, güç, zor.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

E

eb / ebū (a.): Baba.

echel (a.): Çok cahil.

efāzıl (a.): Faziletliler, iyiliksever kimseler.

efkār (a.): Çok fakir.

efkār (a.): Fikirler, düşünceler.

egin: Sırt, omuz.

ehem (a.): Çok mühim olma, çok lüzumlu.

ehven (a.): 1. Daha aşağı. 2. Zararı az olan.

em: İlaç, deva.

emīr (a.): 1. Zengin. 2. Önder, reis.

emşile (a.): 1. Arapçada fiil tasrifini gösteren kitap. 2. Örnekler.

encām (a.): Son, netice.

endīşe (f.): 1. Korku. 2. Düşünce. 3. Merak.

enderūn (a.): 1. Vaktiyle Osmanlı Sarayı'nın iç teşkilâtı. 2. İç. 3. Kalb, gönül.

epsem: Ses çıkarmayan, sessiz.

esrār (a.): Sırlar.

eşed (a.): Çok fazla şiddetli.

eşkāl (a.): Şekiller.

etkīyā (a.): Çok takvalı olanlar.

etbār (a.): Tabi olanlar, bağlı olanlar.

F

fāhīr (a.): İftihar eden, övünen.

faķīh (a.): 1. Fıkıh ilmini bilen. 2. Zeki.

fāriğ (a.): 1. Vazgeçmiş. 2. Alakasını kesmiş.

fend (f.): 1. Hile, desise. 2. Yalan.

fer (f.): 1. Işık, parlaklık. 2. Zinet, süs.

ferāğat (a.): 1. Boşalmak. 2. Hakkından vazgeçmek.

ferāset (a.): Anlayışlılık, çabuk sezış.

ferzend (f.): 1. Erkek evlat. 2. Yavru, çocuk.

fesād (a.): 1. Karışıklık. 2. Fenalık, bozukluk.

fetā (a.): 1. Genç, delikanlı. 2. Cömert.

feth (a.): 1. Açma, başlama. 2. Ele geçirme.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- fevt (a.): 1. Ölüm. 2. Kaybetme.
 feyz (a.): Bolluk, bereket.
 fiten (a.): Fitneler.
 fużül (a.): Fazla şey.
 fūrū (a.): Bir kökten ayrılmış kısımlar.
 füzün (a.): Çok, fazla.

G

- gāh / gāhī (a.): Arasıra, zaman zaman.
 gā'ile (a.): 1. Düşünce. 2. Dert, sıkıntı.
 garrā (a.): 1. Güzel. 2. Parlak. 3. Beyaz.
 gāv (a.): Öküz, sığır.
 gavvāş (a.): 1. Çok gayretli, çalışkan. 2. Dalgıç
 göynemek: 1. Yanmak. 2. Üzölmek.
 gūlgūle (a.): 1. Bağrışıp çağrışma. 2. Güröltü.
 gūlüv (a.): 1. Hücum, saldırış. 2. Taşkınlık.
 gūne (f.): 1. Tarz, gidiş, yol. 2. Sıfat.
 gūr (a.): Kabir, mezar.
 gūş (f.): 1. Kulak. 2. İşitmek.
 gūş-vār (f.): 1. Küpe. 2. Öğüt, nasihat.
 gūftār (f.): Sözlere.
 gūmān(f.): 1. Şüphe. 2. Tahmin. 3. Sanmak.
 gūm-rāh (f.): 1. Bol, gür. 2. Yolunu şaşırımış.
 gūşād (f.): Açılış, açılma, açma.
 gūzār (f.): Geçiş, geçme.

H

- ħabl (a.): İp, urgan, halat.
 ħalāvet (a.): 1. Tatlılık. 2. Şirin olmak.
 ħalvet (a.): 1. Yalnızlık. 2. Gizlilik.
 ħamaķat (a.): Ahmaklık, anlayışsızlık.
 ħamīm (a.): Sıcak ve kaynayan su.
 ħaml (a.): 1. Yük. 2. Kadının karnındaki çocuk.
 ħāmūş(f.): Susmuş, sessiz.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

Hārūn Reşīd: Abbasi halifelerinin en meşhurdur (d. 766- ö. 809).

ḥaṭāb (a.): Odun.

ḥātem (a.): 1. Mühür. 2. Mühür için kullanılan yüzük. 2. En son.

ḥāṭır (a.): 1. Zihin, fikir. 2. Kalp, gönül.

hātif (a.): Gayptan haber veren cinnî.

hay: 1. Haykırma bildiren kök. 2. Sitem.

ḥayfā (a.): Yazık, vah vah.

ḥazer (a.): Çekinme, kaçınma.

hedm (a.): 1. Yıkma, mahvetmek. 2. Parçalamak.

hezār (f.): 1. Bin. 2. Pek çok. 3. Bülbül.

ḥışm (f.): Öfke, hiddet.

hībe (a.): Bağışlamak.

ḥil'at (a.): Kaftan.

ḥuddām (a.): Hizmetçiler.

ḥufyeten (a.): Gizlice.

ḥuşūl (a.): Meydana gelmek.

hūş (f.): Akıl, fikir, zekâ.

ḥū/ḥūy (f.): Mizac, tabiat, ahlak, âdet.

hümām (a.): Himmetli.

I

ıẓām (a.): Büyük kimseler.

ıztırāb (a.): Acı, elem, sıkıntı.

ıztırār (a.): 1. Mecburiyet. 2. İhtiyaç.

İ

ictihād (a.): 1. Gayret etmek. 2. Çalışmak. 3. İslâm müçtehitlerinin şeriatın fer'î meselelerine ait hükümleri, usulüne uygun olarak, Kur'an ve Hadis-i Şeriflerden çıkarmaları ve bunun için tam gayret etmiş olmaları.

ictināb (a.): Çekinmek, sakınmak.

iḥdās (a.): 1. Yeniden bir şey yapmak. 2. Ortaya koymak.

iḥtilām (a.): Uyurken cenabet olmak.

iḥtirāz (a.): Sakınmak, kaçınmak.

iḥtişām (a.): Debdebe, şanlı görünüş.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

ih̄tītām (a.): Sona erme.

‘illet (a.): 1. Esas sebep. 2. Hastalık. 3. Dert.

ilvermek: 1. Uygun düşmek. 2. Yarar sağlamak. 3. Yeterli gelmek. 4. Başarmak,

iltiyām (a.): 1. Toplanmak. 2. Baş eğmek, itaat etmek. 3. İyileşmek.

‘imāme: İslām’a mahsus baş kisvesi olan sarık.

‘īn (a.): İri ve güzel gözlüler.

intifā‘ (a.): Fayda temin etmek.

īrād (a.): 1. Getirmek. 2. Söylemek. 3. Gelir.

irmek: Varmak, ulaşmak.

‘itāb (a.): Azarlamak, terslemek.

istibşār (a.): Müjde almak.

istinād (a.): 1. Dayanma. 2. Güvenme.

iştibāh (a.): Şüphelenmek.

ivmek: Acele etmek.

izhār (a.): 1. Meydana çıkarma. 2. Gösterme.

J

jeng(f.): 1. Pas. 2. Küf. 3. Kir.

K

qādem (a.): 1. Ayak. 2. Adım.

qādī (a.): 1. Hâkim. 2. Kaza eden.

qādīm (a.): Eski zaman.

kāhil (a.): 1. Yaşlı, ihtiyar. 2. Tembel.

qāqmaq: Vurmak, çalmak.

qāl (a.): Söz.

qāni‘ (a.): 1. Kanaat eden. 2. Tatmin olmuş.

qamu: Hep, bütün, tamamen.

qara: 1. (Mecaz.) İyi nitelikte olmayan, kötü. 2. Büyük, yüksek.

qaravaş: Cariye, halayık.

qarış: Eski bir uzunluk ölçüsü birimi.

qatı: Çok, pek çok, son derece.

qavseyn (a.): İki yay.

qayd (a.): 1. Şart. 2. Bağ. 3. Bağlamak.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Ḳayyûm (a.): Bütün eşyanın ancak kendisi ile kaim olduğu Cenab-ı Hak.

kec: 1. Eğri. 2. Ters.

kem-endîş (f.): Kötü düşünen.

kenz (a.): Define, hazine.

kend: Şehir, belde.

kerrât (a.). Defalar.

keşâfet (a.): 1. Bulanıklık. 2. Kir. 3. Açık olmamak.

ketm (a.): Saklamak, gizlemek.

key: 1. Abartma bildirir. 2. Gayet, çok.

ḳıyâm (a.): 1. Ayağa kalkmak. 2. Ayakta durmak.

ḳıymık: İnce ve sivri uçlu küçük tahta.

ḳîl ü ḳâl (a.): Dedikodu.

Kird-gâr(f.): Yaratıcı, Allah.

kîse (f.): 1. Para kesesi. 2. Torba kap.

kizb (a.): 1. Yalan. 2. Yalan söyleme.

ḳurdamak: Karıştırmak.

ḳût (a.): Rızık.

küşâd (f.): 1. Açma, açış. 2. Fethetme.

kümek: 1. Korumak. 2. Saklamak. 3. Gözlemek.

L

lâğ(f.):1. Lâtime, şaka. 2. Oyun.

lâne(f.):1. Yuva.2. Ev.

leben (a.): Süt.

ledün (a.): İlahî sırları bilmek.

let: Yoksul.

levḥ (a.): 1. Levha, yazılı şey. 2. Ayet, hadis veya büyüklerin ders verici sözleri.

lîki(f.): Lâkin, eğer, amma, fakat.

M

ma'âş (a.): 1. Yaşayış. 2. Aylık para.

mağbün (a.): Şaşkın, şaşırılmış.

mağfûr (a.): Günahlarının afvı için kendine dua edilmiş olan.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

maḥfe: Eskiden devlet adamlarını taşımak için kullanılan, iki kişinin oturabileceği biçimde ve insan omuzunda taşınan sepet.

mānend(f.): 1. Benzer. 2. Denk. 3. Gibi.

meʿāb (a.): 1. Dönülecek yer. 2. Sığınılacak yer.

mefḥar (a.): Övünmeye vesile olan şey.

mefrūş (a.): 1. Döşenmiş. 2. Serilmiş.

mekş (a.): Durma, eğlenme, bekleme.

melʿab (a.): Eğlence yeri.

melūl (a.): 1. Usanmış. 2. Hüzünlenmiş.

mengūş (f.): Küpe.

mersūm (a.): 1. Yazılmış, çizilmiş. 2. Bahsedilen.

mevḳūf(a.): Durdurulan.

meymenet (a.): 1. Bereket. 2. İyi özellik.

mezbele (a.): Çöplük.

mezmūm (a.): 1. Ayıplanmış. 2. Kötü.

mezīd (a.): 1. Çoğalma. 2. Çoğaltma.

mihmān (f.): Misafir.

muşāḥib (a.): 1. Sohbet eden. 2. Arkadaş.

muʿāf (a.): 1. Bağışlanmış. 2. Serbest.

muḡāyir (a.): 1. Aykırı. 2. Zıt. 3. Başka türlü.

muʿīn (a.): Yardımcı.

muʿtekid (a.): 1. İtikad eden. 2. Dini bütün.

muʿteber (a.): İtibar gören, güvenilir.

muzāf (a.): Daha fazla.

mūlahḥam (a.): 1. Şişman. 2. Etli, semiz.

mūmeyyiz (a.): Ayıran.

mūrde(f.): Ölmüş, ölü.

mūsellem (a.): Doğruluğu kabul edilen.

mūşmir (a.): Meyve veren.

mūşkil-gūşā (a.-f.): Güçlük açan, güçlüğü gideren.

mūzdād (a.): Çoğaltılmış.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

N

nāciye (a.): Kurtulmuş.

nādīm (a.): Pişman.

nāfi^c (a.): Faydalı.

nā-gāh (f.): Birdenbire, ansızın, hemen.

namız: Nabız.

naşīr (a.): 1. Yardımcı. 2. Zafer veren.

naẓīf (a.): Temiz.

nedāmet (a.): Pişmanlık.

nef (a.): Fayda.

nev-reste (f.): 1. Yeni yetişmiş. 2. Yeni meydana gelmiş.

nezr (a.): Adak adamak.

niġāh (f.): Bakmak.

niġār (f.): Güzel yüzlü sevgili.

nijād (f.): 1. Nesil, soy. 2. Cibilliyet, tabiat.

nikāt (a.): Nükteler, ince manalar.

nīş (f.): 1. Diken. 2. Zehir. 3. İğne.

niyābet (a.): Kadı vekilliği.

nizā^c (a.): Çekişme, kavga.

nuşret (a.): Yardım.

nüzül (a.): 1. Yukarıdan aşağıya inme. 2. Konaklama. 3. Felç.

O

oġmak: Davet etmek.

Ö

öġ almak: 1. Aklını başına almak. 2. Anlamak.

öri tırmak: 1. Kalkmak. 2. Ayakta durmak.

özge: 1. Diġer, başka. 2. İyi, güzel.

özr (a.): 1. Bahane, sebep. 2. Engel. 3. Kusur.

P

pāre (f.): 1. Para. 2. Parça.

pāyān (f.): 1. Son, nihayet. 2. Akıbet.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- pāy-dār (f.): 1. Devamlı. 2. Sağlam.
 pāye (f.): 1. Rütbe. 2. Derece.
 pāyende (f.): 1. Sürekli. 2. Destek.
 pāy-māl (f.): Mahvolmuş, sürünmüş.
 penāh (f.): 1. Sığınma. 2. Sığınılacak yer.
 pend (f.): Nasihat, öğüt.
 pergār (f.): Pergel.
 pervāz (f.): Uçmak.
 perverde (f.): 1. Terbiye görmüş. 2. Yetiştirilmiş. 3. Beslenmiş.
 peyām (f.): Haber
 pīrāye (f.): Zinet, süs.

R

- rahş (f.): Parlaklık, ışıltı.
 rahşende (f.): Parlak, parıldayan.
 rāst (f.): 1. Doğru, düz. 2. Uygunluk.
 raṭb (a.): Rutubetli, yaş.
 rayb (a.): Şek, şüphe.
 rāy-gān (f.): Pek fazla, pek çok.
 ref^c (a.): 1. Ortadan kaldırma. 2. İptal etme.
 rekīk (a.): 1. Dili tutuk, kusurlu. 2. Zayıf, kuvvetsiz.
 revān (f.): Giden, akıcı.
 revende (f.): 1. Giden. 2. Çok yürüyen.
 revnaḳ (f.): 1. Zinet. 2. Parlaklık. 3. Güzellik.
 revzene (a.): Pencere.
 rifat (a.): Büyüklük, yükseklik, yücelik.
 rücū^c (a.): 1. Geri dönme. 2. Vazgeçme.
 rūşen (f.): 1. Parlak. 2. Belli, aşikâr.

S

- şabī (a.): Büluğ çağına gelmemiş olan çocuk.
 şadr (a.): Meclisin önü ve en iyi yeri.
 şadır (a.): Meydana gelen.
 şafā (a.): Gönül şenliği, eğlence.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

şafî (a.): 1. Katışıksız. 2. Temiz. 3. Bozuk olmayan.

şaḥî (a.): Cömert, eli açık.

şaḥîḥ (a.): 1. Tam, kusursuz. 2. Doğru.

şaḥf (a.): Dam, çatı, tavan.

şavâb (a.): Doğruluk.

şavuşmak: Gizlice kaçıp gitmek.

şafy (a.): Çalışıp çabalama.

sefîh (a.): Zevk ve eğlenceye düşkün.

sel'â (a.): Ticaret malı.

senâ (a.): Methetmek, övmek.

seng-i ḥâr (f.): Pek sert taş, kaya.

şınmak: 1. Bozulmak. 2. Kaybolmak.

sin: Mezar, kabir.

şubḥ (a.): Sabah vakti.

şundurmak: Vermek.

şunuḳ: Armağan.

süz (f.): "Yakan, yakıcı, yanmak, tutuşmak" manalarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

su'bân (a.): 1. Büyük yılan. 2. Ejderha.

süflâ (a.): Daha alçak, adi.

Ş

şak (a.): 1. Yarık, çatlak. 2. Yırtma.

şark etmek: Parçalamak.

şāyi^c (a.): Duyulmuş, herkesçe bilinmiş.

şeb-bâre (f.): Yarasa.

şerm (f.): Utanma, utanç.

şetm (a.): Sövmek, azarlamak, küfretmek.

şîr (f.): Süt.

şikâr (f.): 1. Av. 2. Avlama.

şirâ (a.): Satın alma.

şüm (f.): Uğursuz.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

T

- tāb(f.):1. Parıltı, ışık, aydınlık.
 tab^ç (a.): 1. Tabiat. 2. Karakter. 3. Mühür.
 tabl (a.): Davul.
 talak (a.): Boşamak.
 tam^ç (a.): Açgözlü.
 tamu: Cehennem.
 tan: Güneş doğmadan önceki alaca karanlık.
 taşaddur (a.): En başta oturma.
 taşra: Hariç ve dış taraf.
 tayyib (a.): 1. İyi, hoş. 2. Temiz.
 tebāh (f.): 1. Mahvolmuş, yıkılmış. 2. Bozuk.
 teg: Gibi, benzer, tıpkı.
 tehevür (a.): Korkusuzlukla düşünmeden hareket etmek.
 tekāsül (a.): 1. Üşenmek. 2. Tembellik.
 tekfīn (a.): Kelenlemek.
 teksīb (a.): Kazandırma.
 tenād (a.): 1. Dağılma.2. Perişan olma.
 teng(f.): Dar, sıkıntılı, melul, kederli.
 teşvīş (a.): 1. Karıştırma. 2. Bulandırma.
 te>vīl (a.): 1. Döndürmek.
 tir: Titremeyi anlatan kök.
 turş (f.): 1. Aksi. 2. Çirkin. 3. Sert. 4. Ekşi.

U

- ‘ulyā (a.): Pek büyük, çok yüksek olan.
 uruşmak: Vuruşmak, dövüşmek, savaşmak.
 ‘uyüb (a.): Ayıplar, kusurlar.

Ü

- ün: Ses, seda.

V

- vāfir (a.): 1. Bir çok. 2. Bol.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

vāsi^c (a.): 1. Geniş. 2. Bol.
 vaşîf (a.): Hizmetçi, uşak.
 vaşşâf (a.): Vasıflandıran.
 vaṭvāt (a.): Yarasa.
 visāde (a.): 1. Yastık. 2. Şilte.

Y

yābis (a.): Kuru.
 yaḳīn (a.): Şüphesiz ve kesin olarak bilmek.
 yāz
 yeg: Daha iyi.
 yek: Tek, bir.
 yektā (f.): Eşsiz, benzersiz.
 yeng: Elbise kolunun en üstüne gelen kısmı, yen.
 yeşir (a.): Kolay.
 yigirek / yigrek: Çok iyi, daha iyi.
 yitmek: Erişmek, ulaşmak.

Z

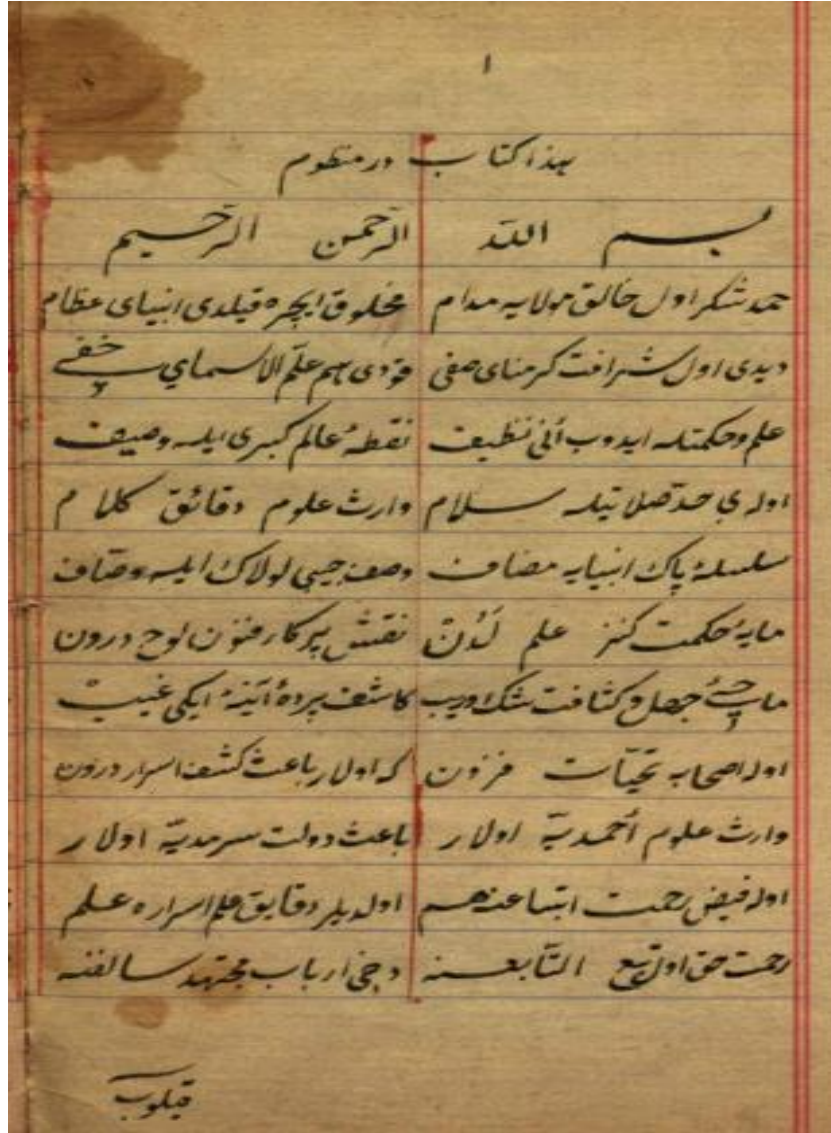
zāhib (a.): Giden, gidici.
 zaḥm (f.): Yara.
 zār (f.): 1. İnleyen, sesle ağlayan. 2. Zayıf, dermansız.
 zebḥ (a.): 1. Kesme. 2. Kurban kesme.
 zebūn(f.): Zayıf, güçsüz.
 zehāb (a.): 1. Gitmek. 2. Bir fikre uymak.
 zer (f.): Altın.
 zeyrek: 1. Anlayışlı. 2. Zeki, akıllı.
 zimmī (a.): İslam devletinin uyruğunu kabul ettiği için hayatı koruma altına alınan ve cizye denilen vergiyi veren Müslüman olmayan kimse.
 zuhūr (a.): Görünmek, meydana çıkmak.
 zühd (a.): Dünyaya rağbet etmemek.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

6. Dürr-i Manzûm'dan Orijinal Metin Örnekleri

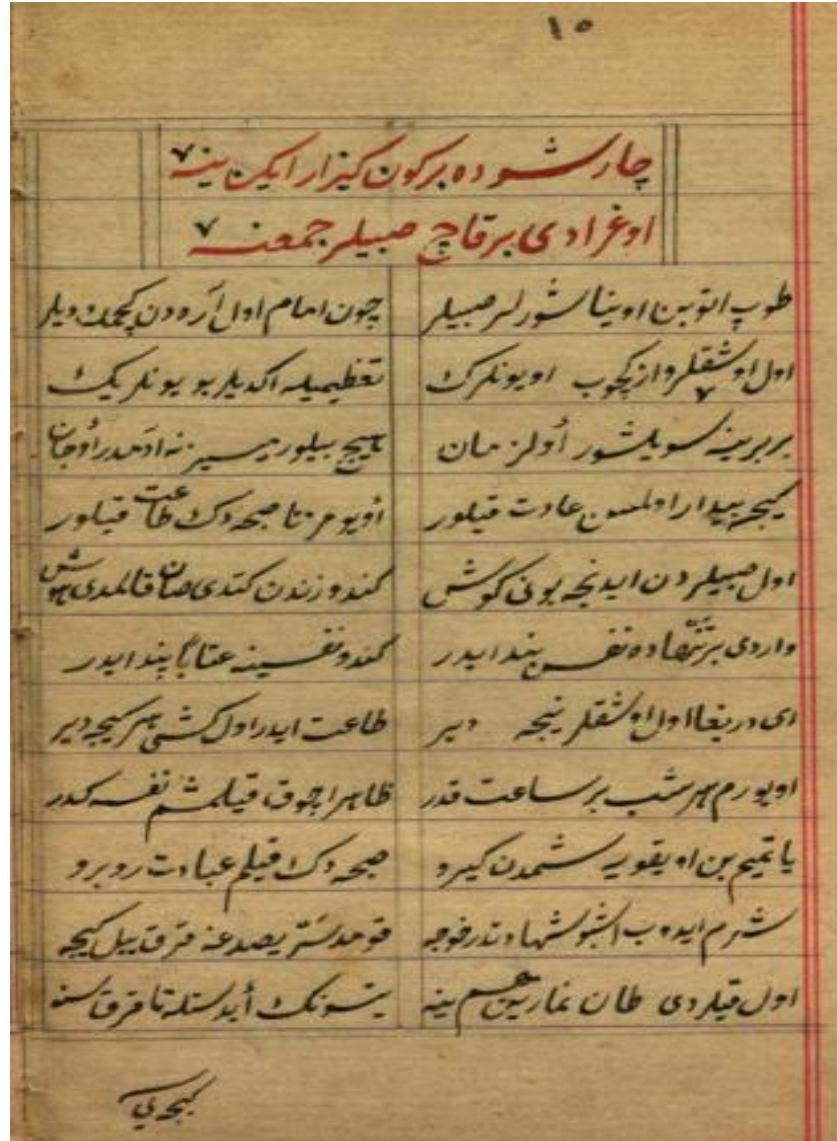

Milli Kütüphane Nüshası, Arşiv Nu. 06 Mil Yz A 2032, Sayfa 1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

Milli Kütüphane Nüshası, Arşiv Nu. 06 Mil Yz A 2032, Sayfa 15

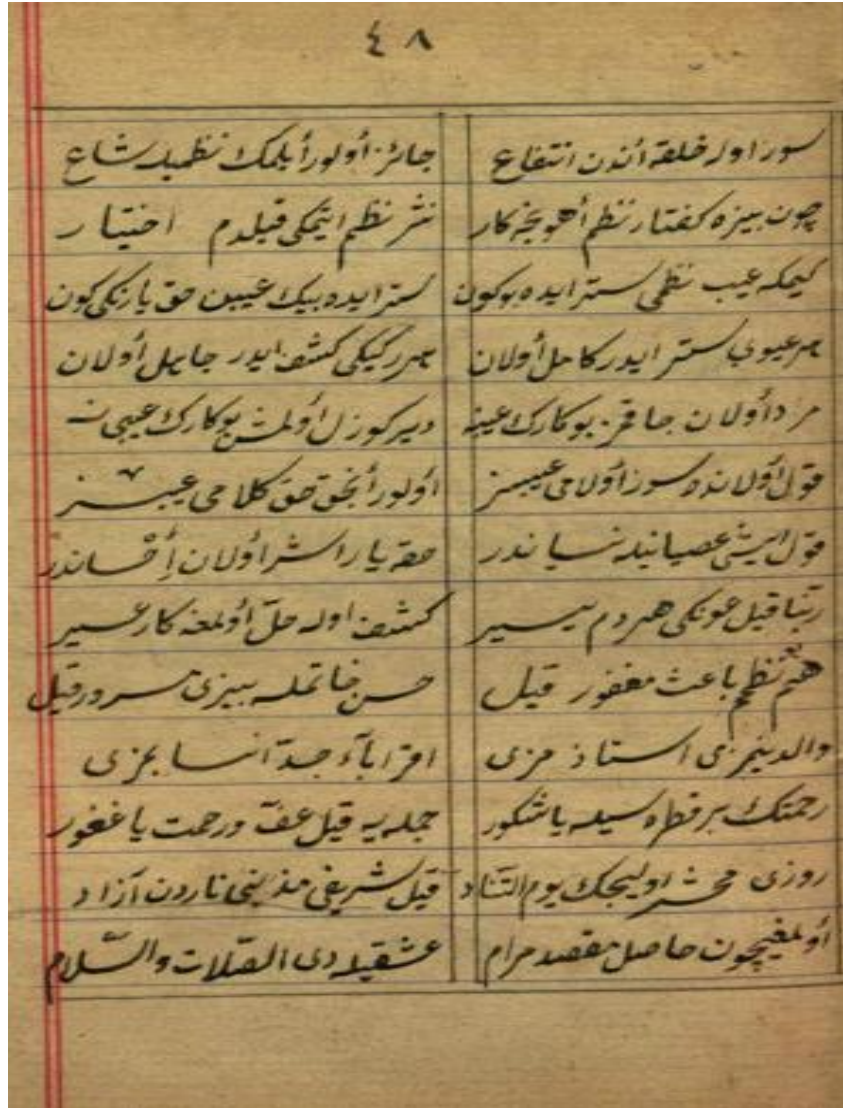
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

doi

Milli Kütüphane Nüshası, Arşiv Nu. 06 Mil Yz A 2032, Sayfa 48

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

